ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Τεύχος 176, Οκτώβριος 2010

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η μετεξέλιξη της χρηματοπιστωτικής οικονομικής κρίσης σε κρίση της πραγματικής οικονομίας είναι πλέον αδιαμφισβήτητη, καθώς οι επιπτώσεις της διαπερνούν τον παραγωγικό ιστό όλων των οικονομιών. Η αναμενόμενη διάρκεια της οικονομικής κρίσης που δύσκολα μπορεί να προβλεφτεί με αποτέλεσμα η έξοδος από αυτήν να μην είναι άμεσα ορατή, καθώς επίσης οι ολοένα και περισσότερες απόψεις των αναλυτών ότι η ανάκαμψη των οικονομιών θα είναι αργή και ότι θα συμβαδίζει πλέον με υψηλά ποσοστά ανεργίας, δημιουργεί τον κίνδυνο να μετατραπεί η υψηλή ανεργία σε «διαρθρωτικής φύσεως», δηλαδή σε«πάγιο» χαρακτηριστικό της οικονομίας. Τέλος η παραδοχή ότι η κρίση στο πεδίο της απασχόλησης ενδέχεται να είναι εκρηκτική, είναι τα χαρακτηριστικά τα οποία συνθέτουν το σημερινό τοπίο της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας που βιώνουν και καλούνται να αντιμετωπίσουν τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι εν δυνάμει εργαζόμενοι. Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει άρθρο σχετικά με την απασχόληση και την ανεργία το 2010. Επιπλέον, παρουσιάζει άρθρα που αναφέρονται στην εξέλιξη της εργατικής νομοθεσίας, στις προοπτικές του θεσμού της γονικής άδειας, στα συμπεράσματα της Συνδιάσκεψης των Συνδικάτων των Πρωτευουσών της Ευρώπης για την Κρίση, καθώς επίσης και άρθρο για την ανακύκλωση των φαρμάκων. Τέλος, παρουσιάζονται οι δραστηριότητες του ΙΝΕ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Σάββας Ρομπόλης, Γιάννης Κουζής, Πέτρος Λινάρδος - Ρυλμόν, Βασίλης Παπαδόγαμβρος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Σάββας Ρομπόλης
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, Τηλ: 210 8202247, Fax: 210 8202202
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** vpetrak@inegsee.gr
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ & Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΟ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ ΤΟΥ 2010

του Γιώργου Κρητικίδη

Η μετεξέλιξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης σε κρίση της πραγματικής οικονομίας είναι πλέον αδιαμφισβήτητη, καθώς οι επιπτώσεις της διαπερνούν τον παραγωγικό ιστό όλων των οικονομιών. Η αναμενόμενη διάρκεια της οικονομικής κρίσης που δύσκολα μπορεί να προβλεφτεί με αποτέλεσμα η έξοδος από αυτήν να μην είναι άμεσα ορατή, καθώς επίσης οι ολοένα και περισσότερες απόψεις των αναλυτών ότι η ανάκαμψη των οικονομιών θα είναι αργή και ότι θα συμβαδίζει πλέον με υψηλά ποσοστά ανεργίας, δημιουργεί τον κίνδυνο να μετατραπεί η υψηλή ανεργία σε «διαρθρωτικής φύσεως», δηλαδή σε «πάγιο» χαρακτηριστικό της οικονομίας. Τέλος, η παραδοχή ότι η κρίση στο πεδίο της απασχόλησης ενδέχεται να είναι εκρηκτική, είναι τα χαρακτηριστικά τα οποία συνθέτουν το σημερινό τοπίο της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας που βιώνουν και καλούνται να αντιμετωπίσουν τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι εν δυνάμει εργαζόμενοι.

Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την απασχόληση και την ανεργία του Β΄ τριμήνου του 2010, συνηγορούν στην διαπίστωση ότι το μέλλον της απασχόλησης και της ανεργίας και στην χώρα μας παραμένει δυσοίωνο. Η σημαντική αύξηση των ανέργων, των οποίων ο αριθμός ανήλθε σε 594.000 άτομα με το ποσοστό ανεργίας, το οποίο αυξήθηκε κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2009, να φθάνει το 11,8% σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη μείωση της απασχόλησης και της μισθωτής εργασίας, την αύξηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης και τη συνακόλουθη μείωση της πλήρους και της μόνιμης απασχόλησης, την αύξηση των απολύσεων και το αρνητικό ισοζύγιο στην αναπλήρωση των θέσεων εργασίας είναι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον κόσμο της μισθωτής και όχι μόνο εργασίας στην χώρα μας που συνεχίστηκε και κατά το Β΄ τριμήνου του 2010.

Κατά τα δύο τελευταία χρόνια, σε σχέση δηλαδή με το 2008, η απασχόληση στη χώρα μειώθηκε συνολικά κατά 155.135 άτομα και ποσοστό -3,4%, σε αντίθεση με τους ανέργους οι οποίοι αυξήθηκαν πάνω από 236.900 άτομα και ποσοστό 66,3%. Κύριο χαρακτηριστικό στη μεταβολή των ανέργων είναι ο διπλασιασμός του αριθμού των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν κατά 225.755 άτομα με αποτέλεσμα να ανέρχονται πλέον σε 452.600 άτομα, δηλαδή σε μέγεθος μεγαλύτερο από τον συνολικό αριθμό των ανέργων του αντίστοιχου περσινού τρίμηνου (442.560 άνεργοι το 2009). Επιπλέον, τα 2/3 της μεταβολής των ανέργων αντιστοιχεί στην αύξηση των ανέργων ηλικίας άνω των 30

ετών, οι οποίοι αυξήθηκαν κατά 173.240 άτομα και 86,2%.

Η πλήρη απασχόληση στην εν λόγω διετία μειώθηκε κατά 187.200 απασχολούμενους σε αντίθεση με την μερική απασχόληση όπου αυξήθηκε κατά 32.070 απασχολούμενους.

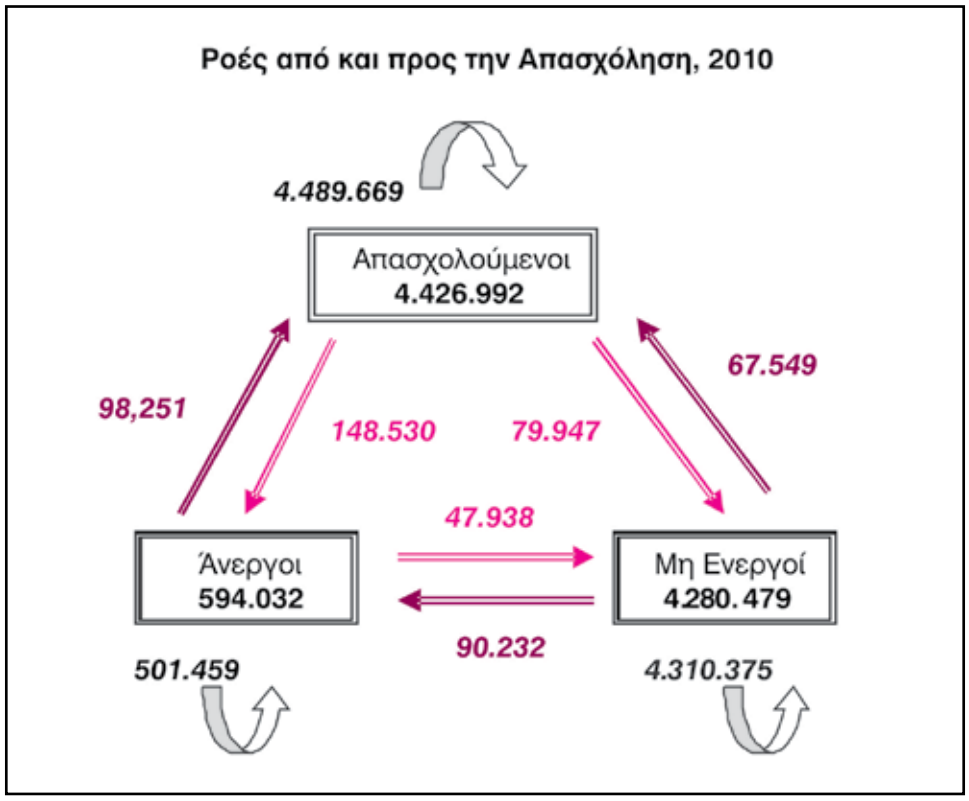
Επιπλέον, μειώνεται και η μισθωτή εργασία κατά 120.470 μισθωτούς, με την μόνιμη απασχόληση να μειώνεται κατά 142.165 μισθωτούς και να αυξάνεται η προσωρινή απασχόληση κατά 21.695 άτομα.

Το κύριο βάρος της κρίσης υφίστανται οι νέοι μέχρι 29 ετών, των οποίων η απασχόληση μειώθηκε κατά 108.440 άτομα και ποσοστό 12,7%, καθώς και το εργατικό δυναμικό των ανδρών, των οποίων η μεν απασχόλησή τους μειώθηκε κατά 144.000 περίπου άτομα (η ποσοστιαία τους μεταβολή είναι 5,4%) ο δε αριθμός των ανέργων ανδρών διπλασιάστηκε!

1. Ροές απασχόλησης

Μέσα από την εξέταση των ροών απασχόλησης, ανεργίας και αεργίας, αποτυπώνεται η διαδικασία μέσα από την οποία διαμορφώνεται η κατάσταση του πληθυσμού όπως τελικά την επεξεργαζόμαστε, δηλαδή τα μεγέθη της απασχόλησης, της ανεργίας και του μη ενεργού πληθυσμού.

Σχήμα 1
Ροές από και προς την Απασχόληση, 2010

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2010 Β΄ τριμήνου.
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Όπως διαπιστώνουμε από το παραπάνω σχήμα 1, από την απασχόληση του προηγούμενου έτους[1] (4.489.670 άτομα) εξήλθαν 228.477 άτομα. Από αυτά, τα 2/3 περίκατευθλυνθηκαν προς τους ανέργους (148.530 άτομα). Αυτό το γεγονός πρέπει να συνδυαστεί με τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης και ειδικότερα με την αύξηση των απολύσεων, (πίνακες 2 και 3).

Ταυτόχρονα, εισήλθαν ως εργαζόμενοι 165.800 άτομα από τους οποίους το 59% προέρχεται από την κατηγορία των ανέργων (98.251 άτομα). Έτσι, το τελικό μέγεθος της απασχόλησης διαμορφώθηκε σε 4.426.992 άνδρες και γυναίκες.

Από την κατηγορία των ανέργων όπου κατά τον προηγούμενο χρόνο υπήρχαν 501.459 άνδρες και γυναίκες, διαπιστώνουμε ότι οι εκροές, οι οποίες πλησιάζουν το 30% των ανέργων και ανέρχονται σε 146.189 άτομα, το μεγαλύτερο μέρος εξ αυτών (67%) κατευθύνεται προς την απασχόληση, δηλαδή βρήκε εργασία (98.251 άτομα). Προς την κατεύθυνση της ανεργίας εισέρχονται περί τα 238.762 άτομα, με το 62% αυτών να προέρχονται από πρώην απασχολούμενους (148.530 άτομα), διαμορφώνοντας το τελικό μέγεθος των ανέργων στα 594.032 άτομα.

Τέλος, από τα 157.781 άτομα που εισήλθαν στην αγορά εργασίας και προέρχονται από την κατηγορία των μη ενεργών, πάνω από το ήμισυ αυτών (57%) εντάχθηκε στην αγορά εργασίας ως άνεργοι προς αναζήτηση εργασίας (90.232 άτομα), ενώ το υπόλοιπο 43% βρήκε εργασία (67.549 άτομα). Από τα 127.885 άτομα τα οποία εισήλθαν στον μη ενεργό πληθυσμό, περίπου οι δύο στους τρεις (62,5%) προέρχονται από πρώην απασχολούμενους (79.947 άτομα).

Ως προς τη μορφή της απασχόλησης με την οποία εισήλθαν στην αγορά εργασίας άνεργοι και μη ενεργοί του προηγούμενου χρόνου, είναι κυρίως θέσεις πλήρους απασχόλησης, καθώς το 1/5 αυτών (20,7% και 34.320 άτομα) εντάχθηκαν με την μορφή της μερικής απασχόλησης.

Το μεγαλύτερο μέρος όσων εισήλθαν στην απασχόληση κατευθύνθηκε προς την μισθωτή απασχόληση (136.500 άτομα που αντιστοιχεί στο 82% όσων βρήκαν εργασία το 2010), με το ήμισυ εξ αυτών περίπου να εντάσσεται με τη μορφή της προσωρινής απασχόλησης (49% και περί τα 66.460 άτομα).

Επιπλέον, 8 στα 10 άτομα τα οποία εισήλθαν στην απασχόληση απορροφήθηκαν/ εντάχθηκαν στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (82%).

Η αναλογία για τον ιδιωτικό τομέα μειώνεται στα 3/4 όσων εντάχθηκαν με την μορφή της πλήρους απασχόλησης, ενώ αυξάνεται στο 85% όσων εντάχθηκαν με μερική απασχόληση.

Παραπλήσια είναι η αναλογία για τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας για τα άτομα τα οποία εισήλθαν ως μισθωτοί και απορροφήθηκαν/ εντάχθηκαν από αυτόν (78%). Η

1. Το εν λόγω μέγεθος διαφέρει από τον αριθμό των απασχολούμενων του προηγούμενου έτους πάνω στον οποίο βασίζεται η ετήσια μεταβολή της απασχόλησης, καθώς στο διάστημα το οποίο μεσολαβεί μεταξύ των χρονικών περιόδων των ερευνών έχουν συντελεστεί μεταβολές με αποτέλεσμα το μέγεθος της απασχόλησης να εμφανίζεται διαφοροποιημένο. Η ίδια διαφοροποίηση κατά συνέπεια παρατηρείται και στα μεγέθη των ανέργων και των μη ενεργών.

αναλογία για τον ιδιωτικό τομέα μειώνεται στο 71% όσων εντάχθηκαν με την μορφή προσωρινής απασχόλησης ενώ αυξάνεται στο 85% όσων εντάχθηκαν με μόνιμη απασχόληση.

Χαρακτηριστικό της διαφοράς μεταξύ του ευρύτερου δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα στην συμμετοχή όσων εισήλθαν στην απασχόληση με την μορφή της προσωρινής απασχόλησης έναντι όσων εισήλθαν ως μισθωτοί (πίνακας 1) είναι ότι ενώ στον ιδιωτικό τομέα η συμμετοχή των προσωρινά απασχολούμενων δεν ξεπερνά το 44% (47.060 άτομα στους 106.885 μισθωτούς), στον ευρύτερο δημόσιο τομέα πλησιάζει τα 2/3 όσων εισήλθαν ως μισθωτοί (19.405 άτομα στους 29.620 μισθωτούς).

Πίνακας 1. Η διαμόρφωση της απασχόλησης στον Ευρύτερο Δημόσιο και τον Ιδιωτικό τομέα της οικονομίας μέσω των ροών απασχόλησης το 2010

	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ			**ΜΙΣΘΩΤΟΙ**		
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛ	Ευρύτερος Δημόσιος	Ιδιωτικός τομέας	**ΣΥΝΟΛΟ ΜΙΣΘΩΤΩΝ**	Ευρύτερος Δημόσιος	Ιδιωτικός τομέας
Εργαζόταν	***4.261.192***	***959.550***	***3.301.642***	***2.717.423***	***959.550***	***1.757.873***
Ήταν άνεργος	98.251	19.018	79.233	86.798	19.018	67.780
Μη ενεργοί	67.549	10599	56.950	49.703	10.599	39.104
ΣΥΝΟΛΟ	***4.426.992***	***989.167***	***3.437.825***	***2.853.924***	***989.167***	***1.864.757***
ΕΙΣΡΟΕΣ	***165.800***	***29.617***	***136.183***	***136.501***	***29.617***	***106.884***
	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ			**ΜΟΝΙΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ**		
	ΣΥΝΟΛΟ	Δημόσια	Ιδιωτική	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	Δημόσια	Ιδιωτική
Εργαζόταν	***4.013.384***	***935.906***	***3.222.275***	***2.419.708***	***882.861***	***1.536.847***
Ήταν άνεργος	79.532	16.794	64.441	42.583	5.272	37.311
Μη ενεργοί	51.944	9.190	48.668	27.455	4.942	22.513
ΣΥΝΟΛΟ	**4.144.860**	**961.890**	**3.335.384**	**2.489.746**	**893.075**	**1.596.671**
ΕΙΣΡΟΕΣ	**131.476**	**25.984**	**113.109**	**70.038**	**10.214**	**59.824**
	ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ			**ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ**		
	ΣΥΝΟΛΟ	Δημόσια	Ιδιωτική	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	Δημόσια	Ιδιωτική
Εργαζόταν	***247.808***	***23.644***	***198.693***	***297.715***	***76.689***	***221.026***
Ήταν άνεργος	18.719	2.223	10.961	44.215	13.746	30.469
Μη ενεργοί	15.603	1.410	14.968	22.248	5.657	16.591
ΣΥΝΟΛΟ	**282.130**	**27.277**	**224.622**	**364.178**	**96.092**	**268.086**
ΕΙΣΡΟΕΣ	***34.322***	***3.633***	***25.929***	***66.463***	***19.403***	***47.060***
Συμμετοχή ΕΙΣΡΟΩΝ	**ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ**			**ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ**		
	20,7	12,3	19,0	**48,7**	65,5	44,0

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Εξετάζοντας διαχρονικά το ισοζύγιο στην αναπλήρωση μεταξύ θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν και των θέσεων εργασίας που χάθηκαν, διαπιστώνουμε ότι είναι αρνητικό για δεύτερο συνεχόμενο έτος (73%) και αποτελεί το χαμηλότερο δείκτη των τελευταίων ετών (πίνακας 2) καθώς δημιουργήθηκαν 165.800 θέσεις εργασίας, ενώ αποχώρησαν από την απασχόληση περί τους 228.480 απασχολούμενους.

Πίνακας 2. Οι ροές από και προς την απασχόληση (ποσοστό αναπλήρωσης)

ΠΡΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ***(Εισροές)***

ΕΤΟΣ	από ΑΝΕΡΓΟΥΣ	από ΜΗ ΕΝΕΡΓΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ
2004	127.400	84.600	**212.000**
2005	123.900	93.100	**217.000**
2006	115.100	79.300	**194.400**
2007	95.600	77.100	**172.700**
2008	102.850	75.145	**177.995**
2009	90.230	80.626	**170.856**
2010	98.251	67.549	**165.800**

ΑΠΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ **(Εκροές)**

ΕΤΟΣ	προς ΑΝΕΡΓΟΥΣ	προς ΜΗ ΕΝΕΡΓΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΩΝ
2004	98.300	105.100	**203.400**
2005	114.500	116.500	**231.000**
2006	77.000	86.800	**163.800**
2007	70.200	81.900	**152.100**
2008	61.360	80.950	**142.310**
2009	90.230	80.626	**170.856**
2010	148.530	79.947	**228.477**

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ (ΕΙΣΡΟΕΣ/ΕΚΡΟΕΣ)

ΕΤΟΣ	ΑΝΕΡΓΟΙ	ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
2004	1,30	0,80	**1,04**
2005	1,08	0,80	**0,94**
2006	1,49	0,91	**1,19**
2007	1,36	0,94	**1,14**
2008	1,68	0,93	**1,25**
2009	0,80	1,10	**0,92**
2009	0,66	0,84	**0,73**

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2004 - 2010 (Β' τριμήνου)
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

2. Λόγοι για τους οποίους σταμάτησαν να εργάζονται

Όπως αναφέραμε παραπάνω, περί τους 228.480 άνδρες και γυναίκες που κατά τον προηγούμενο χρόνο εργαζόντουσαν, σήμερα πλέον δεν εργάζονται και είτε είναι άνεργοι είτε είναι στον μη ενεργό πληθυσμό (άεργοι). Εξετάζοντας τους λόγους για τους οποίους αυτοί οι πρώην εργαζόμενοι σταμάτησαν να εργάζονται διαπιστώνουμε ότι ο κύριος λόγος διακοπής στο 1/5 αυτών είναι η συνταξιοδότηση (48.125 άτομα) (πίνακας 3). Αυτό σημαίνει ότι μόνο ένας στους πέντε από όσους σταμάτησαν να εργάζονται, διέκοψε την εργασία του επειδή συνταξιοδοτήθηκε. Απομένουν όμως ακόμη τέσσερα άτομα τα οποία σταμάτησαν να εργάζονται. Οι βασικοί λόγοι διακοπής της εργασίας τους διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

1η κατηγορία: Όσοι απολύθηκαν η εργασία τους ήταν περιορισμένης διάρκειας, όπου αναλογούν πάνω από τα 3/4 όσων σταμάτησαν να εργάζονται (140.106 άτομα ή το 77,7%).

2η κατηγορία: Όσοι παραιτήθηκαν για λόγους προσωπικούς ή οικογενειακούς αλλά και για λόγους που δεν θέλουν να αναφέρουν (30.810 άτομα ή το 17%).

Είναι χαρακτηριστικό ότι η πλειονότητα (92%) των ανδρών και των γυναικών που η διακοπή της εργασίας τους οφείλεται στην πρώτη κατηγορία παραμένουν στο εργατικό δυναμικό ως άνεργοι, ενώ στην δεύτερη κατηγορία παραμένουν ως άνεργοι ένα σημαντικό ποσοστό όσων σταμάτησαν να εργάζονται (59%).

Πίνακας 3. Οι λόγοι για τους οποίους όσοι ήταν απασχολούμενοι τον προηγούμενο χρόνο σταμάτησαν να εργάζονται το 2010 και οι ροές τους

Λόγος που σταμάτησε να εργάζεται	Σύνολο	Προς Ανέργους	Προς Μη ενεργούς
ΣΥΝΟΛΟ	**228.477**	**148.530**	**79.947**
Διότι απολύθηκε για διάφορους λόγους	76.484	72.797	3.687
Διότι η εργασία του ήταν περιορισμένης διάρκειας και τελείωσε	63.622	56.118	7.504
Φροντίζει μικρά παιδιά ή εξαρτώμενους ενήλικες	2.461	345	2.116
Διότι παραιτήθηκε για προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους	9.124	4.734	4.390
Λόγω εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης	825	95	730
Διότι στρατεύθηκε	511		511
Λόγω ασθένειας ή ανικανότητας για εργασία	5.638	626	5.012
Διότι πήρε πρόωρη σύνταξη	2.531		2.531
Διότι συνταξιοδοτήθηκε	45.594	127	45.467
Για άλλους λόγους	21.687	13.688	7.999

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

3. Ο Παραγωγικός Πληθυσμός 15-64 ετών

Ο Παραγωγικός πληθυσμός ανέρχεται σε 7.230.600 άνδρες και γυναίκες και αναλογεί στο 78% του πληθυσμού άνω των 15 ετών της χώρας. Οι άνδρες και οι γυναίκες ενώ μοιράζονται εξ ίσου (50%) την αναλογία στον παραγωγικό πληθυσμό, εντούτοις διαφοροποιούνται στην κατανομή του στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό 15-64 ετών, όπου οι γυναίκες αποτελούν πάνω από το 2/3 (66,8%) αυτών. Αυτό οφείλεται στο ότι οι άνδρες συμμετέχουν σε μεγαλύτερο βαθμό έναντι των γυναικών στην αγορά εργασίας, καθώς σε παραγωγική ηλικία, εκτός αγοράς εργασίας βρίσκεται μόνο το 21% των ανδρών έναντι του 42,4% των γυναικών.

Σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, ο παραγωγικός πληθυσμός αυξάνεται κυρίως στους άνδρες, ενώ η μείωση του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού οφείλεται στην μείωση των γυναικών (πίνακας 4). Η εν λόγω μείωση του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού των γυναικών οφείλεται στην είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Πίνακας 4. Ο Παραγωγικός πληθυσμός το 2010 κατά φύλο και οι μεταβολές του (σε χιλ.)

ΕΤΟΣ		και τα δύο φύλα	Άνδρες	Γυναίκες
2008	**Πληθυσμός**	**7.228,20**	**3.615,20**	**3.613,00**
	Οικονομικά Μη Ενεργός	2.374,00	752,50	1.621,50
2009	**Πληθυσμός**	**7.220,40**	**3.613,50**	**3.606,90**
	Οικονομικά Μη Ενεργός	2.333,00	759,20	1.573,80
2010	**Πληθυσμός**	**7.230,60**	**3.622,40**	**3.608,15**
	Οικονομικά Μη Ενεργός	2.290,60	760,7	1.529,90
2008-09	**Πληθυσμός**	**-7,8**	**-1,7**	**-6,1**
	Οικονομικά Μη Ενεργός	-41	6,7	-47,7
2009-10	**Πληθυσμός**	**10,2**	**8,9**	**1,3**
	Οικονομικά Μη Ενεργός	-42,4	1,5	-43,9

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008-2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

4. Το Εργατικό Δυναμικό

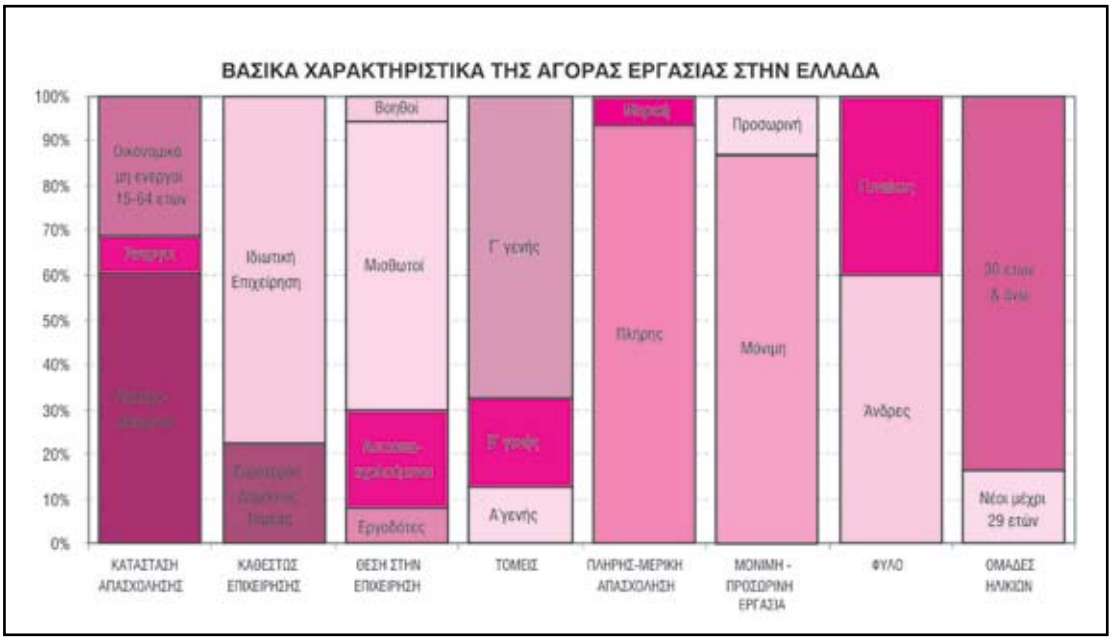
Το Β΄ τρίμηνο του 2010 το εργατικό δυναμικό της χώρας ανέρχεται σε 5.021.025 άνδρες και γυναίκες, από τα οποία 4.426.992 είναι απασχολούμενοι, 594.032 είναι άνεργοι, ενώ το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά τρεις περίπου ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2009 (11,8% από 8,9%).

Συνολικά, οι απασχολούμενοι αναλογούν στο 61,2% του παραγωγικού πληθυσμού. Στους άνδρες η αναλογία ανέρχεται στα 2/3 περίπου (73%) και στις γυναίκες μειώνεται περίπου στο ήμισυ (49,4%) των αντίστοιχων παραγωγικών ηλικιών.

Η απασχόληση των νέων μέχρι 29 ετών ανέρχεται σε 743.940 άτομα που αναλογεί στο 16,8% των απασχολούμενων, ενώ το 42,1% εξ αυτών είναι νέες γυναίκες. Οι νέοι μισθωτοί ανέρχονται σε 576.720 άτομα που αναλογούν στο 20% των μισθωτών εκ των οποίων το 45% είναι νέες γυναίκες.

Από το σύνολο των απασχολούμενων το 64,5% εργάζονται ως μισθωτοί, λίγο πάνω από το 1/5 είναι αυτοαπασχολούμενοι, 8,0% είναι εργοδότες και το 5,5% συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη της οικογένειας. Η γυναικεία απασχόληση αναλογεί στο 40,3% των απασχολούμενων, ενώ αναλογεί στο 21,2% στην απασχόληση των εργοδοτών, στο 32,4% των αυτοαπασχολούμενων, στο 43,1% των μισθωτών και στα 2/3 των συμβοηθούντων μελών (66,6%).

Διάγραμμα 1

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΣΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Η απασχόληση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα ανέρχεται στα 989.170 άτομα και αντιστοιχεί στο 22,2% της συνολικής απασχόλησης και στο 34,7% του συνόλου των μισθωτών.

Πάνω από τα 2/3 των απασχολούμενων εργάζονται στον τριτογενή τομέα, το 1/5 εργάζεται στον δευτερογενή τομέα και το 12,5% στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας.

Η απασχόληση σε επιχειρήσεις μέχρι 10 άτομα ανέρχεται σε 2.800.365 εργαζόμενους οι οποίοι αναλογούν στο 63,3% του συνόλου των απασχολούμενων.

Με προσωρινή απασχόληση εργάζονται 364.180 άνδρες και γυναίκες, ενώ το ποσοστό της ανήλθε στο 12,8% έναντι 12,1% το 2009.

Με μερική απασχόληση εργάζονται 282.130 άνδρες και γυναίκες, ενώ το ποσοστό της ανήλθε στο 6,4% έναντι 6,0% του προηγούμενου έτους.

Σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο η αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 45.550 άτομα περίπου οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση του εργατικού δυναμικού των γυναικών (95%). Η εν λόγω αύξηση του εργατικού δυναμικού οφείλεται στην αύξηση που επήλθε στην ηλικιακή ομάδα άνω των 30 ετών, κυρίως των γυναικών, καθώς το εργατικό δυναμικό των νέων μειώθηκε.

Καθώς οι απασχολούμενοι μειώνονται για δεύτερο συνεχόμενο έτος[2] κατά 104.920 άτομα, η αύξηση του εργατικού δυναμικού οφείλεται στην αύξηση κατά 151.470 άτομα των ανέργων (πίνακας 5). Οι ποσοστιαίες μεταβολές είναι -2,3% για την απασχόληση και 34,2% για τους ανέργους.

Πίνακας 5. Οι μεταβολές 2009-2010 στο εργατικό δυναμικό κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

	Εργατικό δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι
και τα δύο φύλα	**46.550**	**-104.921**	**151.471**
15-29 ετών	**-29.380**	**-73.798**	**44.418**
30 ετών & άνω	*75.930*	*-31.123*	*107.053*
Άνδρες	**2.508**	**-85.702**	**88.210**
15-29 ετών	**-31.477**	**-54.137**	**22.660**
30 ετών & άνω	*33.985*	*-31.565*	*65.550*
Γυναίκες	**44.042**	**-19.219**	**63.261**
15-29 ετών	**2.097**	**-19.661**	**21.758**
30 ετών & άνω	*41.945*	*442*	*41.503*

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2009, 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Όσον αφορά την μείωση της απασχόλησης, επτά στα δέκα άτομα με τα οποία μειώθηκε η απασχόληση είναι νέοι μέχρι 29 ετών, κυρίως νέοι άνδρες η συμμετοχή των οποίων αναλογεί στα 3/4 της συνολικής μεταβολής των νέων.

2. Σύμφωνα με τα ετήσια στοιχεία της ΕΣΥΕ, από το 1988 μέχρι το 1997, η απασχόληση μειώθηκε μόνο την περίοδο 1996-1997, ενώ σύμφωνα με τα τριμηνιαία στοιχεία από το 1998 μέχρι το 2008 δεν υπήρξε μείωση της απασχόλησης (Β΄ τριμήνου).

Επιπλέον, το κύριο βάρος της μεταβολής φέρουν οι άνδρες καθώς οκτώ στα δέκα άτομα με τα οποία μειώθηκε η απασχόληση είναι άνδρες. Όπως διαπιστώνουμε από τον πίνακα 5, η μείωση στην απασχόληση των γυναικών οφείλεται αποκλειστικά σε μείωση της απασχόλησης των νέων γυναικών, καθώς η απασχόληση των γυναικών άνω των 30 ετών παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη, ενώ η μείωση στην απασχόληση στην ηλικιακή ομάδα άνω των 30 ετών οφείλεται αποκλειστικά σε μείωση της απασχόλησης των ανδρών.

Η αύξηση των ανέργων πάνω από το 1/3 σε σχέση με το 2009, παρατηρείται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες σε άνδρες και γυναίκες. Η αύξηση οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μεταβολή των ανέργων άνω των 30 ετών των οποίων η ποσοστιαία μεταβολή ανήλθε στο 40%. Επτά στα δέκα άτομα με τα οποία αυξήθηκε ο αριθμός των ανέργων ανήκουν σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα, με τους άνδρες να συμμετέχουν σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι γυναίκες στην εν λόγω μεταβολή (62% έναντι 38% αντίστοιχα). Στους νέους μέχρι 29 ετών οι οποίοι αυξήθηκαν κατά 25% η αύξηση ισομοιράζεται σε άνδρες και γυναίκες.

Σε σχέση με 2008, έτος έναρξης της κρίσης, η αύξηση του εργατικού δυναμικού οφείλεται αποκλειστικά στην αύξηση του εργατικού δυναμικού ανδρών και γυναικών άνω των 30 ετών, καθώς το εργατικό δυναμικό των νέων μειώνεται. Η εν λόγω αύξηση οφείλεται σε αύξηση των ανέργων κατά 236.890 άτομα, καθώς οι απασχολούμενοι μειώνονται κατά 155.135 (πίνακας 6), ενώ οι ποσοστιαίες μεταβολές ως προς το 2008, είναι -3,4% για τους απασχολούμενους και 66,3% για τους ανέργους.

Πίνακας 6. Οι μεταβολές 2008-2010 στο εργατικό δυναμικό κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

	Εργατικό δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι
και τα δύο φύλα	**81.754**	**-155.135**	**236.889**
15-29 ετών	-44.789	-108.437	63.648
30 ετών & άνω	*126.543*	*-46.698*	*173.241*
Άνδρες	**-7.630**	**-143.954**	**136.324**
15-29 ετών	-39.178	-74.329	35.151
30 ετών & άνω	*31.548*	*-69.625*	*101.173*
Γυναίκες	**89.384**	**-11.181**	**100.565**
15-29 ετών	-5.611	-34.108	28.497
30 ετών & άνω	*94.995*	*22.927*	*72.068*

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008, 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Το κύριο βάρος της κρίσης υφίστανται οι νέοι μέχρι 29 ετών των οποίων η απασχόληση μειώθηκε κατά 108.440 άτομα και ποσοστό 12,7%, καθώς επτά στους δέκα εργαζόμενους με τους οποίους μειώθηκε η απασχόληση είναι νέοι κυρίως άνδρες.

Επιπλέον, εννέα στα δέκα άτομα με τα οποία μειώθηκε η απασχόληση είναι άνδρες των οποίων η απασχόληση μειώθηκε κατά 144.000 περίπου άτομα και ποσοστό 5,4%.

Όπως διαπιστώνουμε από τον πίνακα 6, η μείωση στην απασχόληση των γυναικών οφείλεται αποκλειστικά σε μείωση της απασχόλησης των νέων γυναικών, ενώ η μείωση στην απασχόληση στην ηλικιακή ομάδα άνω των 30 ετών οφείλεται αποκλειστικά σε μείωση της απασχόλησης των αντίστοιχων ανδρών.

Η αύξηση κατά 2/3 των ανέργων σε σχέση με το 2008, παρατηρείται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες σε άνδρες και γυναίκες και οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μεταβολή των ανέργων άνω των 30 ετών, των οποίων η ποσοστιαία μεταβολή ανήλθε στο 86%, ενώ η εν λόγω ηλικιακή ομάδα συμμετέχει με 75% περίπου στην συνολική αύξηση των ανέργων.

Σε σχέση με το φύλο, η αύξηση των ανέργων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην μεταβολή των ανδρών έναντι των γυναικών, καθώς οι άνεργοι άνδρες διπλασιάστηκαν, ενώ η ποσοστιαία μεταβολή των ανδρών άνω των 30 ετών ξεπερνά το 140%.

5. Οι μεταβολές στην απασχόληση

Το κύριο βάρος της κρίσης επιφορτίζεται η μισθωτή εργασία καθώς συμμετέχει με σημαντικό μερίδιο στη μείωση της απασχόλησης σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο. Επίσης, μειώνεται η απασχόληση των εργοδοτών και των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών.

Πίνακας 7. Η απασχόληση ως προς την θέση στην επιχείρηση και οι μεταβολές 2008-2010

Θέση στην επιχείρηση	2008	2009	2010	2009- 2010	2008- 2010
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**4.582.127**	**4.531.915**	**4.426.992**	**-104.923**	**-155.135**
Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	381.226	384.914	354.874	-30.040	-26.352
Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	957.632	961.212	975.327	14.115	17.695
Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	268.873	263.673	242.867	-20.806	-26.006
Μισθωτός (με μισθό ή ημερομίσθιο)	**2.974.396**	**2.922.115**	**2.853.924**	**-68.191**	**-120.472**
Μόνιμη Απασχόληση	2.631.912	2.567.230	2.489.746	-77.484	-142.166
Προσωρινή Απασχόληση	342.484	354.885	364.178	9.293	21.694
% Προσωρινής Απασχόλησης	**11,5**	**12,1**	**12,8**		
	Β΄ τρίμηνο 2008	**Β΄ τρίμηνο 2009**	**Β΄ τρίμηνο 2010**	**Β΄ τρίμηνο 2009- 2010**	**Β΄ τρίμηνο 2008- 2010**
Νέοι Μισθωτοί 15-29 ετών	**666.598**	**636.712**	**576.720**	**-59.992**	**-89.878**
Μόνιμη Απασχόληση	**525.728**	**492.962**	**444.278**	**-48.684**	**-81.450**
Προσωρινή Απασχόληση	**140.870**	**143.750**	**132.442**	**-11.308**	**-8.428**
% Προσωρινής Απασχόλησης	**21,1**	**22,6**	**23,0**		

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008 - 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Η μείωση της μισθωτής απασχόλησης για δεύτερο συνεχές έτος[3], ξεπερνά τους 68.000 μισθωτούς σε σχέση με το 2009. Η μείωση των εργοδοτών ανέρχεται σε 30.000 άτομα και η μείωση στην κατηγορία των συμβοηθούντων μελών τα 20.800 άτομα. Αντίθετα ,αυξάνεται η απασχόληση στην κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων κατά 14.110 άτομα (πίνακας 7).

Στην κατηγορίες των μισθωτών και των εργοδοτών μειώνεται η απασχόληση κυρίως στους άνδρες, ενώ στα συμβοηθούντα μέλη η μεταβολή είναι ισόποση σε άνδρες και γυναίκες. Στην κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων η αύξηση της απασχόλησης αυτών οφείλεται σε μεγαλύτερο βαθμό στην μεταβολή των γυναικών.

Η μείωση της μισθωτής απασχόλησης οφείλεται στην μείωση των μόνιμα απασχολούμενων, καθώς ο αριθμός των προσωρινά απασχολούμενων αυξήθηκε. Ειδικότερα, η μόνιμη απασχόληση μειώθηκε σε ποσοστό 3,0% και 77.485 άνδρες και γυναίκες, ενώ η προσωρινή απασχόληση αυξήθηκε ποσοστιαία κατά 2,6% και 9.290 άτομα. Η μείωση της μόνιμης απασχόλησης οφείλεται κατά 70% στην μείωση των μόνιμα απασχολούμενων ανδρών, ενώ η

3. Μείωση της μισθωτής εργασίας σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (ετήσια και μηνιαία) από το 1988 μέχρι το 2008, εμφανίζεται μόνο κατά την περίοδο 1990-1991.

αύξηση της προσωρινής απασχόλησης οφείλεται κατά τα 3/4 περίπου σε αύξηση των γυναικών.

Στους νέους μέχρι 29 ετών η απασχόληση μειώνεται σε όλες τις κατηγορίες και κυρίως στους νέους άνδρες. Ως προς τις μεταβολές των νέων μισθωτών τη μεγαλύτερη μείωση υφίσταται η κατηγορία της μόνιμης απασχόλησης. Με προσωρινή απασχόληση εργάζονται 132.440 νέοι και νέες ενώ το ποσοστό τους ανήλθε στο 23,0% από 21,6% το 2009.

Επιπρόσθετα, η μείωση της απασχόλησης οφείλεται σε μείωση θέσεων εργασίας με πλήρη απασχόληση[4], καθώς σηκώνει το κύριο βάρος της κρίσης ενώ αυξάνονται οι μερικώς απασχολούμενοι (πίνακας 8). Στις εν λόγω μεταβολές έχουν σημαντικό μερίδιο οι αντίστοιχες μεταβολές των ανδρών, καθώς τους αναλογούν οκτώ στις δέκα θέσεις εργασίας με τις οποίες μειώθηκε η πλήρη απασχόληση και εννέα στις δέκα θέσεις εργασίας με τις οποίες αυξήθηκε η πλήρη απασχόληση.

Η απασχόληση των νέων μειώνεται τόσο σε θέσεις πλήρους όσο και μερικής απασχόλησης. Οκτώ στις δέκα θέσεις εργασίας με τις οποίες μειώθηκε η πλήρη απασχόληση αναλογούν στους νέους άνδρες, ενώ οι δύο στις τρεις θέσεις εργασίας με τις οποίες μειώθηκε η μερική απασχόληση αναλογούν στις νέες γυναίκες. Με μερική απασχόληση εργάζονται 74.335 νέοι και νέες και το ποσοστό τους ανήλθε στο 10,0% από 9,9% το 2009.

Πίνακας 8. Οι μεταβολές στην πλήρη και την μερική απασχόληση 2008-2010

	2008	2009	2010	2009-2010	2008-2010
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**4.582.127**	**4.531.915**	**4.426.992**	**-104.923**	**-155.135**
ΠΛΗΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	**4.332.065**	**4.259.475**	**4.144.860**	**-114.615**	**-187.205**
ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	**250.062**	**272.440**	**282.132**	**9.692**	**32.070**
% ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	*5,5*	*6,0*	*6,4*		
ΝΕΟΙ 15-29 ετών	**2008**	**2009**	**2010**	**2009-2010**	**2008-2010**
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**852.378**	**817.740**	**743.941**	**-73.799**	**-108.437**
ΠΛΗΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	**784.880**	**736.918**	**669.605**	**-67.313**	**-115.275**
ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	**67.498**	**80.822**	**74.336**	**-6.486**	**6.838**
% ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	*7,9*	*9,9*	*10,0*		

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008 - 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

4. Μείωση των πλήρως απασχολούμενων σύμφωνα με τα ετήσια στοιχεία της ΕΣΥΕ, από το 1988 μέχρι το 1997, εμφανίζεται την περίοδο 1996-1997, ενώ σύμφωνα με τα τριμηνιαία στοιχεία από το 1998 μέχρι το 2008 δεν μειώνεται ο αριθμός των πλήρως απασχολούμενων.

Σε σχέση με το 2008, μειώνονται όλες οι κατηγορίες των απασχολουμένων με εξαίρεση τους αυτοαπασχολούμενους, με το κύριο βάρος στις μειώσεις να φέρει η κατηγορία των μισθωτών (πίνακας 7). Οι μειώσεις οφείλονται κυρίως στις μεταβολές των ανδρών (111.456, 24.440 και 13.470 άτομα σε μισθωτούς, εργοδότες και βοηθούς αντίστοιχα). Η αύξηση στην κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων οφείλεται στην μεταβολή των γυναικών κατά 12.265 άτομα.

Επιπλέον, η μείωση της μισθωτής εργασίας κατά 120.470 μισθωτούς, οφείλεται στην μείωση της μόνιμης απασχόλησης κατά 142.165 μισθωτούς (από τους οποίους οι 120.980 είναι άνδρες), καθώς αυξάνεται η προσωρινή απασχόληση κατά 21.695 άτομα (από τους οποίους οι 12.180 είναι γυναίκες).

Η πλήρης απασχόληση σε σχέση με το 2008 μειώθηκε κατά 187.200 απασχολούμενους (από τους οποίους οι 162.615 είναι άνδρες) σε αντίθεση με την μερική απασχόληση όπου αυξήθηκε κατά 32.070 απασχολούμενους (από τους οποίους οι 13.410 είναι γυναίκες).

Οι μεταβολές στην απασχόληση των νέων μέχρι 29 ετών είναι εντονότερες, καθώς η εν λόγω ηλικιακή ομάδα συμμετέχει με αναλογία που φθάνει το 70% της μεταβολής της συνολικής απασχόλησης, πλησιάζει τα 3/4 της μεταβολής των μισθωτών και το 62% της μεταβολής της πλήρους απασχόλησης. Στους νέους μειώνεται και η προσωρινή απασχόληση ενώ συμμετέχουν στην αύξηση της μερικής απασχόλησης σε αναλογία 20%.

6. Χαρακτηριστικά και μεταβολές των Ανέργων

Από τους 594.032 ανέργους το 37% είναι νέοι ηλικίας 15-29 ετών (219.745 νέοι). Το ποσοστό ανεργίας τους ανήλθε στο 22,8% έναντι 17,7% του προηγούμενου έτους, αύξηση που αντιστοιχεί σε 44.420 νέους και νέες και ποσοστό 25%.

Την ίδια περίοδο οι άνεργοι άνω των 30 ετών αυξήθηκαν κατά 107.050 άτομα ή ποσοστό 40% και το ποσοστό ανεργίας τους ανήλθε στο 9,2% έναντι 6,7% του προηγούμενου έτους.

Από το σύνολο των ανέργων το 23,8% ή οι 141.540 άνεργοι είναι «Νέοι άνεργοι», δηλαδή εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, ενώ κατά το προηγούμενο έτος αναλογούσαν στο 29,3% των ανέργων (129.750 άνεργοι). Η αύξηση των «Νέων ανέργων» κατά 9% σε σχέση με το προηγούμενο έτος οφείλεται σε ποσοστό 60% στην αύξηση των ανδρών «Νέων ανέργων».

Στους νέους μέχρι 29 ετών οι «Νέοι άνεργοι» αναλογούν στο 44,3% των ανέργων νέων (97.450 άτομα) έναντι 51% και 89.280 άτομα που αναλογούσαν κατά το προηγούμενο έτος.

Πίνακας 9. Οι μεταβολές των ανέργων κατά φύλο, διάρκεια ανεργίας και ομάδες ηλικιών (σε χιλ.)

2009- 2010	Σύνολο Ανέργων	Τώρα θα αρχίσουν να αναζητούν	λιγότερο από ένα μήνα	1 – 2 μήνες	3 – 5 μήνες	6 – 11 μήνες	12 μήνες και άνω	«Νέοι» Άνεργοι	«Παλαιοί» Άνεργοι
και τα δύο φύλα	**151,5**	**0,9**	**6,9**	**6,7**	**14,2**	**29,2**	**93,5**	**11,7**	**139,8**
15-29 ετών	44,4	1,5	-0,3	-0,6	5,4	9,3	29,2	8,2	36,2
30+ ετών	107,1	-0,5	7,2	7,3	8,8	19,9	64,3	3,5	103,5
Άνδρες	**88,2**	**0,6**	**7,9**	**4,5**	**14,3**	**15,1**	**45,8**	**8,5**	**79,7**
15-29 ετών	22,7	0,9	2,4	-2,7	5,1	3,7	13,2	6,3	16,4
30+ ετών	65,6	-0,4	5,6	7,3	9,2	11,3	32,6	2,2	63,4
Γυναίκες	**63,3**	**0,4**	**-1,0**	**2,2**	**-0,1**	**14,2**	**47,7**	**3,2**	**60,0**
15-29 ετών	21,8	0,5	-2,7	2,1	0,3	5,6	15,9	1,9	19,9
30+ ετών	41,5	-0,2	1,7	0,0	-0,4	8,6	31,8	1,3	40,2

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2009, 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Οι «παλαιοί» άνεργοι (όσοι δηλαδή έχουν εργαστεί στο παρελθόν), από 70,7% των ανέργων που αποτελούσαν το προηγούμενο έτος σήμερα αποτελούν πάνω από τα 3/4 αυτών (452.580 άνεργοι και 76,2%), παρουσιάζοντας μία αύξηση της τάξεως του 45% περίπου ή 139.760 άνεργους (πίνακας 9). Είναι χαρακτηριστικό ότι οι «παλαιοί» άνεργοι σήμερα ξεπερνούν τον συνολικό αριθμό των ανέργων του προηγούμενου έτους.

Στους νέους μέχρι 29 ετών οι «παλαιοί» άνεργοι αντιστοιχούν στο 58% περίπου των ανέργων νέων (122.295 άτομα), έναντι 49% και 86.050 άτομα που αναλογούσαν κατά το προηγούμενο έτος. Σε σχέση με το προηγούμενο έτος οι «παλαιοί» άνεργοι ηλικίας μέχρι 29 ετών αυξήθηκαν κατά 36.245 ανέργους και ποσοστό 42%.

Οι μακροχρόνια άνεργοι (όσοι δηλαδή αναζητούν εργασία πάνω από ένα έτος, ανεξάρτητα αν είναι «νέοι» ή «παλαιοί»), αποτελούν το 47,7% των ανέργων έναντι 43% που αποτελούσαν το προηγούμενο έτος (283.565 έναντι 190.095), παρουσιάζοντας μία αύξηση της τάξεως του 49% περίπου ή 93.470 άτομα.

Οι μακροχρόνια άνεργοι νέοι σε σχέση με το προηγούμενο έτος αυξάνονται κατά 29.155 νέους και αναλογούν πλέον στο 43% περίπου των νέων ανέργων σήμερα (93.560 μακροχρόνια νέοι άνεργοι), έναντι 37% του προηγούμενου έτους.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 9, οι μεταβολές των κατηγοριών των ανέργων σε σχέση με το προηγούμενο έτος, προέρχονται κυρίως από τις αυξήσεις των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν, καθώς και όσων η διάρκεια ανεργίας είναι μεγαλύτερη του ενός έτους.

Εξετάζοντας τον κύριο όγκο των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν διαπι-

στώνουμε ότι αυτοί προέρχονται κυρίως από τους κλάδους των Ξενοδοχείων και Εστιατορίων, την Μεταποίηση, του Εμπορίου και των Κατασκευών. Αθροιστικά οι άνεργοι στους κλάδους αυτούς ανέρχονται σε 262.00 και αποτελούν το 58% των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν (452.580 άνεργοι) (πίνακας 10).

Σε σχέση με το προηγούμενο χρόνο οι ίδιοι κλάδοι έχουν και την μεγαλύτερη αριθμητική μεταβολή (85.900 άνεργοι εκ των οποίων οι 32.800 προέρχονται από τον κλάδο του Εμπορίου), ενώ αναλογούν πάνω από το 60% της μεταβολής της εν λόγω κατηγορίας των ανέργων.

Στους ίδιους κλάδους βρίσκεται συγκεντρωμένη και η ανεργία τόσο των νέων μέχρι 29 ετών όσο και των ανέργων άνω των 30 ετών που έχουν εργαστεί στο παρελθόν, ενώ στους εν λόγω κλάδους αναλογεί και για τις δύο ηλικιακές ομάδες σημαντικό μερίδιο σε σχέση με την μεταβολή τους με το προηγούμενο χρόνο.

Πίνακας 10. Άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν στους κυριότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας κατά ομάδες ηλικιών, 2010 (σε χιλ.)

Άνεργοι 2010 Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Άνεργοι που έχουν εργαστεί	15-29 ετών	30 ετών & άνω	12 μήνες & άνω
και τα δύο φύλα	**452,6**	**122,3**	**330,3**	**195,2**
Μεταποίηση	67,9	11,5	56,4	30,2
Κατασκευές	56,4	11,5	44,9	15,8
Χονδρικό & λιανικό εμπόριο	78,3	27,3	51,0	35,1
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος	59,4	19,8	39,7	18,9
Σύνολο τεσσάρων κλάδων	262,0	70,0	192,0	99,95
Συμμετοχή 4 κλάδων (%)	**57,9%**	**57,3%**	**58,1%**	**51,2%**

Μεταβολές Ανέργων 2009 - 2010	Άνεργοι που έχουν εργαστεί	15-29 ετών	30 ετών & άνω	*12 μήνες και άνω*
και τα δύο φύλα	**139,8**	**36,2**	**103,5**	**77,6**
Μεταποίηση	20,7	3,0	17,7	11,8
Κατασκευές	21,2	1,5	19,7	5,7
Χονδρικό & λιανικό εμπόριο	32,8	12,3	20,5	16,7
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος	11,2	3,5	7,7	8,1
Σύνολο τεσσάρων κλάδων	85,9	20,3	65,6	42,3
Συμμετοχή 4 κλάδων (%)	**61,5%**	**56,1%**	**63,4%**	**54,5%**

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2009, 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Οι μακροχρόνια άνεργοι των τεσσάρων αυτών κλάδων αναλογούν λίγο πάνω από το ήμισυ των μακροχρόνια παλαιών ανέργων. Περίπου το 45% των ανέργων από την Μεταποίηση και από το Εμπόριο είναι μακροχρόνια άνεργοι, το 1/3 περίπου στα Ξενοδοχεία και τα Εστιατόρια και πάνω από το 1/4 στις Κατασκευές (44,4%, 44,9%, 31,8% και 28% αντίστοιχα).

Σε σχέση με το προηγούμενο χρόνο και με εξαίρεση τις Κατασκευές οι υπόλοιποι αυτοί κλάδοι έχουν και την μεγαλύτερη αριθμητική μεταβολή στους μακροχρόνια ανέργους (πίνακας 10).

Σε σχέση με το 2008, ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 236.890 άτομα, δηλαδή περί τα 2/3 έναντι του 2008 (πίνακας 11). Το 95% της μεταβολής οφείλεται σε αύξηση των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν και το ήμισυ σχεδόν (48%) στην αύξηση των ανέργων με διάρκεια ανεργίας μικρότερη του έτους. Οι άνεργοι που έχουν εργαστεί στο παρελθόν διπλασιάζονται (99,5%): οι άνεργοι με διάρκεια ανεργίας μικρότερη του έτους αυξάνονται σε ποσοστό 80%, ενώ πάνω από το ήμισυ αυξάνονται οι μακροχρόνια άνεργοι (54,3%).

Πίνακας 11. Μεταβολές των ανέργων 2008-2010 κατά φύλο, διάρκεια ανεργίας και ομάδες ηλικιών (σε χιλ.).

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ 2008-2010	Σύνολο Ανέργων	Τώρα θα αρχίσουν να αναζητούν	Διάρκεια Ανεργίας					«Νέοι» Άνεργοι	«Παλαιοί» Άνεργοι
			λιγότερο από ένα μήνα	1 – 2 μήνες	3 – 5 μήνες	6 – 11 μήνες	12 μήνες και άνω		
και τα δύο φύλα	**236,9**	**1,9**	**11,8**	**31,1**	**40,4**	**51,9**	**99,8**	**11,1**	**225,8**
15-29 ετών	63,6	0,2	3,2	8,8	15,0	12,6	24,0	2,8	60,9
30+ ετών	173,2	1,8	8,6	22,3	25,5	39,4	75,7	8,3	164,9
Άνδρες	**136,3**	**1,8**	**8,8**	**20,5**	**28,3**	**26,0**	**50,9**	**6,4**	**129,9**
15-29 ετών	35,2	0,6	3,3	4,4	9,7	4,8	12,3	4,0	31,1
30+ ετών	101,2	1,2	5,5	16,1	18,6	21,2	38,6	2,4	98,7
Γυναίκες	**100,6**	**0,1**	**3,0**	**10,6**	**12,1**	**25,9**	**48,9**	**4,7**	**95,9**
15-29 ετών	28,5	-0,5	-0,1	4,4	5,2	7,7	11,8	-1,2	29,7
30+ ετών	72,1	0,6	3,1	6,2	6,8	18,1	37,1	5,9	66,2

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008, 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Τα 2/3 των μεταβολών των ανέργων σε σχέση με το 2008 οφείλεται στις μεταβολές των ανέργων άνω των 30 ετών, ενώ σημαντικό είναι και το μερίδιο που αναλογεί στις μεταβολές των ανέργων ανδρών έναντι των αντίστοιχων μεταβολών των γυναικών (58% έναντι 42% αντίστοιχα). Επίσης, χαρακτηριστικό των μεταβολών είναι ο υπερδιπλασιασμός των ανέργων ανδρών σε πολλές από τις κατηγορίες των ανέργων (πίνακας 12).

Πίνακας 12. Ποσοστιαίες μεταβολές των ανέργων κατά φύλο, διάρκεια ανεργίας και ομάδες ηλικιών, 2008-2010.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ 2008-2010	Σύνολο Ανέργων	Τώρα θα αρχίσουν να αναζητούν	Διάρκεια Ανεργίας					«Νέοι» Άνεργοι	«Παλαιοί» Άνεργοι
			λιγότερο από ένα μήνα	1 – 2 μήνες	3 – 5 μήνες	6 – 11 μήνες	12 μήνες και άνω		
και τα δύο φύλα	**66,3**	**77,7**	**70,4**	**71,3**	**77,9**	**88,6**	**54,3**	**8,5**	**99,5**
15-29 ετών	40,8	7,5	40,4	44,1	64,3	37,5	34,6	3,0	99,0
30+ ετών	86,2	449,3	97,1	94,0	89,0	156,4	66,3	23,4	99,7
Άνδρες	**99,8**	**259,7**	**116,7**	**101,2**	**134,0**	**103,3**	**82,3**	**14,5**	**140,8**
15-29 ετών	53,7	88,3	91,0	45,8	97,0	32,7	45,8	10,8	110,1
30+ ετών	142,2	*	140,9	151,5	167,5	203,0	110,0	33,8	154,3
Γυναίκες	**45,6**	**7,7**	**32,6**	**45,3**	**39,3**	**77,4**	**40,1**	**5,5**	**71,2**
15-29 ετών	31,4	-32,4	-3,2	42,4	39,6	41,3	27,5	-2,1	89,6
30+ ετών	55,5	149,9	62,9	47,6	39,1	123,3	46,9	20,8	65,2

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ, ΕΕΔ 2008, 2010 Β΄ τριμήνου
Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

7. Συμπεράσματα

Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την απασχόληση και την ανεργία κατά το Β΄ τρίμηνο του 2010, συνηγορούν στην διαπίστωση ότι το παρόν αλλά και μέλλον της απασχόλησης και της ανεργίας στην χώρα μας παραμένει δυσοίωνο.

Η μετεξέλιξη της οικονομικής κρίσης σε κρίση απασχόλησης με την αρνητική τάση της ανεργίας επιφυλάσσει δυσοίωνες προοπτικές πλέον για πολλούς εργαζόμενους. Η πιθανή ένταξή τους στην κατηγορία της μακροχρόνιας ανεργίας και μελλοντικά η σταδιακή περιθωριοποίησή τους από το εργατικό δυναμικό (πολλοί θα είναι οι εργαζόμενοι που θα χάσουν την δουλειά τους για πάντα) δημιουργεί στους εργαζόμενους και στους νέους συνθήκες αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Επιπλέον, η ύπαρξη υψηλού επιπέδου ανεργίας επισύρει τον κίνδυνο να μετατραπεί η μετονομασία της υψηλής ανεργίας σε «διαρθρωτικής φύσεως», δηλαδή σε «πάγιο» χαρακτηριστικό της οικονομίας, με δυσμενή αποτελέσματα στις προτεραιότητες και τις πρακτικές των πολιτικών απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής όσον αφορά την προώθηση της απασχόλησης, την αντιμετώπιση των ανέργων, τις προοπτικές επανένταξής τους και την κοινωνική τους προστασία.

Η ανάσχεση αυτής της προοπτικής, σε βραχυχρόνιο επίπεδο, προϋποθέτει την άμεση ένταξη των ανέργων στην απασχόληση, τόσο για την εξασφάλιση εισοδήματος όσο και για τη διατήρηση των δεξιοτήτων τους που θα τους επιτρέψει μεσο-

μακροπρόθεσμα να ενταχθούν σε πλέον καινοτόμες, παραγωγικές και τεχνολογικές θέσεις εργασίας όταν επιταχυνθεί η διαδικασία της ανάκαμψης.

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εξόδου από την κρίση επικεντρώνεται στο γεγονός ότι τα επόμενα χρόνια (μετά το 2012) θα παρουσιάζεται ένας σταδιακός ρυθμός ανάκαμψης που θα συνοδεύεται με την ύπαρξη υψηλού επιπέδου ανεργίας. Με αυτά τα δεδομένα θα απαιτηθούν αρκετά χρόνια για να επανέλθει το επίπεδο της ανεργίας σ' αυτό πριν την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης (φθινόπωρο 2008). Ακριβώς για αυτό τον λόγο προβλέπεται, από ορισμένους αναλυτές, ότι η κρίση απασχόλησης κατά την φάση της ανάκαμψης θα δημιουργήσει διεθνώς συνθήκες κοινωνικής κρίσης, με αποτέλεσμα η κυκλική εξέλιξη της ανεργίας να καταστεί μεσομακροπρόθεσμη, με αρνητικές συνέπειες στην αγορά εργασίας, στην παραγωγή και στην κοινωνική συνοχή.

Επομένως, απαιτείται να βρεθούν νέοι θύλακες κινητήριας δύναμης της διεθνούς ανάκαμψης, προκειμένου να ανατραπούν οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης που τροφοδοτούν διεθνώς υψηλά ποσοστά ανεργίας.

Από την άποψη αυτή είναι αναγκαίο για την αποτροπή της κρίσης απασχόλησης, να αντικατασταθεί ριζικά το πρότυπο ανάπτυξης της ευελιξίας της εργασίας (μικρο-επίπεδο), της ενίσχυσης της προσφοράς (μακρο-επίπεδο) και της ιδιωτικοποίησης και κεφαλαιοποίησης του κοινωνικού κράτους (κοινωνικό επίπεδο). Να αντικατασταθεί ριζικά από το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της ρύθμισης της εργασίας (μικρο-επίπεδο), της ενίσχυσης της καινοτομικής και παραγωγικής ανάπτυξης (μακρο-επίπεδο) και της ενδυνάμωσης της αναδιανομής του εισοδήματος και της αναδιανεμιτικότητας του κοινωνικού κράτους (κοινωνικό επίπεδο).

Στο πλαίσιο αυτό του νέου αναπτυξιακού προτύπου, η προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης απαιτείται να επικεντρωθεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, με την αύξηση των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων και όχι με την διαχείριση της ανεργίας και την διευθέτηση των ανισορροπιών στην ελληνική αγορά εργασίας.

Μετά την οικονομική κρίση, στην λειτουργία της οικονομίας πολλά πράγματα θα είναι διαφορετικά στο επίπεδο της ανάπτυξης, της απασχόλησης, του εισοδήματος, των τομέων και των κλάδων παραγωγής, του περιβάλλοντος, της αγοράς εργασίας και των συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

Όμως, αυτό που έχει σημασία είναι ότι αυτή η μετά την κρίση διαφορετικότητα θα πρέπει να σχεδιασθεί, οργανωθεί και λειτουργήσει στην πράξη με τέτοιο τρόπο ώστε να μην δημιουργεί στους εργαζόμενους και στους νέους συνθήκες αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Αντίθετα, θα πρέπει να δημιουργεί συνθήκες βέβαιας και εξελισσόμενης δυναμικά οικονομικής και κοινωνικής προοπτικής για την ελληνική οικονομία, την αγορά εργασίας και το σύστημα κοινωνικής προστασίας.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης, ομάδες ηλικιών και φύλο, Β΄ τρίμηνο 2010 (σε χιλιάδες)

Ομάδες ηλικιών και φύλο	Γενικό σύνολο	Εργατικό δυναμικό				Μη εργατικό δυναμικό
		Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	% Ανεργίας	
και τα δύο φύλα	**9.301,5**	**5.021,0**	**4.427,0**	**594,0**	**11,8**	**4.280,5**
15 – 19 ετών	538,9	41,0	25,7	15,3	37,4	498,0
20 – 24 »	564,5	292,1	202,8	89,3	30,6	272,4
25 – 29 »	738,2	630,6	515,5	115,2	18,3	107,6
30 – 44 »	2.528,9	2.188,1	1.948,7	239,4	10,9	340,8
45 – 64 »	2.860,0	1.788,1	1.654,2	133,9	7,5	1.071,9
65 και άνω	2.070,9	81,1	80,1	1,0	1,2	1.989,8
15-64 ετών	7.230,6	4.939,9	4.346,9	593,1	12,0	2.290,6
15-29 ετών	**1.841,6**	**963,7**	**743,9**	**219,7**	**22,8**	**877,9**
30 ετών και άνω	7.459,9	4.057,3	3.683,1	374,3	9,2	3.402,6
ΆΝΔΡΕΣ	4.539,4	2.917,6	2.644,6	273,0	**9,4**	*1.621,8*
15 – 19 ετών	270,6	25,3	16,6	8,6	34,2	245,4
20 – 24 »	283,6	160,4	122,9	37,5	23,4	123,2
25 – 29 »	380,5	345,6	291,0	54,5	15,8	34,9
30 – 44 »	1.287,8	1.245,1	1.143,9	101,2	8,1	42,7
45 – 64 »	1.399,9	1.085,4	1.014,9	70,5	6,5	314,5
65 και άνω	916,9	55,9	55,3	0,7	1,2	861,0
15-64 ετών	3.622,4	2.861,7	2.589,4	272,3	9,5	760,7
15-29 ετών	**934,7**	**531,2**	**430,6**	**100,6**	**18,9**	**403,5**
30 ετών και άνω	3.604,6	2.386,4	2.214,1	172,3	7,2	1.218,2
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	4.762,1	2.103,4	1.782,3	321,1	**15,3**	*2.658,7*
15 – 19 ετών	268,3	15,7	9,0	6,7	42,5	252,6
20 – 24 »	280,9	131,7	79,9	51,8	39,3	149,1
25 – 29 »	357,7	285,0	224,4	60,6	21,3	72,7
30 – 44 »	1.241,1	943,0	804,8	138,3	14,7	298,1
45 – 64 »	1.460,2	702,7	639,3	63,4	9,0	757,4
65 και άνω	1.154,0	25,2	24,9	0,3	1,2	1.128,8
15-64 ετών	3608,1	2078,2	1757,5	320,8	15,4	1529,9
15-29 ετών	**906,9**	**432,5**	**313,3**	**119,1**	**27,5**	**474,4**
30 ετών και άνω	3855,3	1671,0	1469,0	202,0	12,1	2184,3

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ, ΕΕΔ, Πίνακας 2

Απασχολούμενοι 15 ετών και άνω κατά θέση στο επάγγελμα, ομάδες ηλικιών και φύλο, Β΄ τρίμηνο 2010 (σε χιλιάδες)

Ομάδες ηλικιών και φύλο	Σύνολο	Θέση στο επάγγελμα			
		Εργοδότες	Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	Μισθωτοί (με μισθό ή ημερομίσθιο)	Συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη της οικογενείας
και τα δύο φύλα	**4.427,0**	**354,9**	**975,3**	**2.853,9**	**242,9**
15-29 ετών	743,9	17,9	83,4	576,7	65,9
30 ετών και άνω	3.683,1	337,0	891,9	2.277,2	177,0
ΆΝΔΡΕΣ	**2.644,7**	**279,7**	**659,5**	**1.624,4**	**81,1**
15-29 ετών	430,6	14,1	52,8	317,4	46,3
30 ετών και άνω	2.214,1	265,5	606,7	1.307,0	34,8
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	**1.782,3**	**75,2**	**315,8**	**1.229,6**	**161,8**
15-29 ετών	313,3	3,8	30,6	259,4	19,6
30 ετών και άνω	1.469,0	71,4	285,2	970,2	142,2

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ, ΕΕΔ, Πίνακας 12

Απασχολούμενοι 15 ετών και άνω με πλήρη ή μερική απασχόληση και λόγοι που απασχολούνται μερικώς, κατά φύλο και ομάδες ηλικιών, Β΄ τρίμηνο 2010

σε χιλιάδες

Ομάδες ηλικιών και φύλο	**Σύνολο**	**Ομάδες ηλικιών**					
		15 - 19 ετών	20 - 24 ετών	25 - 29 ετών	30 - 44 ετών	45 - 64 ετών	65 ετών και άνω
και τα δύο φύλα	**4.427,0**	**25,7**	**202,8**	**515,5**	**1.948,7**	**1.654,2**	**80,1**
Πλήρης	4.144,9	19,1	174,1	476,4	1.843,0	1.569,1	63,2
Μερική	282,1	6,6	28,7	39,1	105,7	85,2	17,0
% ΜΕΡΙΚΗΣ	**6,4**	**25,6**	**14,1**	**7,6**	**5,4**	**5,1**	**21,2**
ΆΝΔΡΕΣ	2.644,6	16,6	122,9	291,0	1.143,9	1.014,9	55,3
Πλήρης	2.550,8	13,0	109,9	276,0	1.114,9	991,5	45,5
Μερική	93,9	3,7	13,0	15,0	29,0	23,4	9,8
% ΜΕΡΙΚΗΣ	**3,5**	**22,0**	**10,6**	**5,2**	**2,5**	**2,3**	**17,7**
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	1.782,3	9,0	79,9	224,4	804,8	639,3	24,9
Πλήρης	1.594,1	6,1	64,3	200,3	728,1	577,6	17,7
Μερική	188,3	2,9	15,7	24,1	76,6	61,8	7,2
% ΜΕΡΙΚΗΣ	**10,6**	**32,0**	**19,6**	**10,7**	**9,5**	**9,7**	**29,1**

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ, ΕΕΔ, Πίνακας 19

Άνεργοι 15 ετών και άνω κατά ομάδες ηλικιών, διάρκεια ανεργίας και φύλο, Α΄ τρίμηνο 2010 (σε χιλιάδες)

Ομάδες ηλικιών και φύλο	Σύνολο Ανέργων	Τώρα θα αρχίσουν να αναζητούν	Διάρκεια ανεργίας					«Νέοι» Άνεργοι	«Παλαιοί» Άνεργοι
			λιγότερο από ένα μήνα	1 - 2 μήνες	3 - 5 μήνες	6 - 11 μήνες	12 μήνες και άνω		
και τα δύο φύλα	**594,0**	**4,4**	**28,5**	**74,7**	**92,3**	**110,5**	**283,6**	**141,5**	452,6
15-29 ετών	219,7	2,3	11,1	28,6	38,2	46,0	93,6	97,450	122,3
30+ ετών	374,3	2,2	17,5	46,0	54,1	64,5	190,0	44,0	330,3
Άνδρες	*273,0*	*2,5*	*16,3*	*40,7*	*49,5*	*51,3*	*112,7*	*50,8*	222,1
15-29 ετών	100,6	1,3	7,0	14,0	19,8	19,6	39,0	41,2	59,4
30+ ετών	172,3	1,2	9,4	26,7	29,7	31,7	73,7	9,6	162,7
Γυναίκες	*321,1*	*1,9*	*12,2*	*34,0*	*42,8*	*59,3*	*170,9*	*90,6*	230,4
15-29 ετών	119,1	0,9	4,1	14,6	18,5	26,4	54,6	56,2	62,9
30+ ετών	202,0	1,0	8,1	19,4	24,3	32,9	116,3	34,4	167,6

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ, ΕΕΔ, Πίνακας 21

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

του Δημήτρη Α. Κατσορίδα

1. Οι πρώτες διεκδικήσεις για κατοχύρωση των δικαιωμάτων της εργασίας

Οι αγώνες της εργατικής τάξης στην Ελλάδα για την ικανοποίηση των κοινωνικών της αναγκών την ώθησε από τα πρώτα της βήματα να οργανωθεί σε συνδικάτα και να συγκροτηθεί ως τάξη, προκειμένου να υπερασπιστεί τις άμεσες ανάγκες αυτών που εκπροσωπεί (καλύτερες συνθήκες εργασίας και αμοιβών, βελτίωση του βιοτικού της επιπέδου, ικανοποίηση των μορφωτικών της αναγκών κλπ.) απέναντι στην πολιτική του κεφαλαίου και του κράτους.

Η ταχύρυθμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας από το 1880 κι εξής, και ιδιαίτερα τη μετά το 1909 περίοδο με την προσάρτηση νέων εδαφών μέχρι και τη Μικρασιατική Καταστροφή, το 1922, έθεσε τις προϋποθέσεις για την περαιτέρω βιομηχανική ανάπτυξη, η οποία συνέπεσε και με τη μεγάλη προσφορά εργατικών χεριών και τη μεγάλη καταναλωτική αγορά.[1]

Όμως, η εν λόγω οικονομική ανάπτυξη δεν επέφερε και την ανάλογη βελτίωση των όρων ζωής της εργατικής τάξης. Οι μισθοί είναι χαμηλοί, η ανεργία υψηλή, η μετανάστευση μεγάλη,[2] οι ώρες απασχόλησης στη βιομηχανία-βιοτεχνία κυμαίνονται από 12 έως 16 ώρες την ημέρα, η εργασία είναι κουραστική και βέβαια δεν υπάρχει κανενός είδους κοινωνική ασφάλιση για το σύνολο των εργαζομένων.

Έτσι, η συγκρότηση της βιομηχανίας, ο καταμερισμός της εργασίας και η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού εργατών στον ίδιο χώρο εργασίας συνεπικουρούμενη από τις άθλιες κοινωνικές και εργασιακές συνθήκες (κακή διατροφή, κακή κατοικία, χαμηλοί μισθοί, μεγάλος χρόνος εργασίας, έλλειψη ψυχαγωγίας, υψηλή ανεργία, φτώχεια, αλκοολισμός, υπερεκμετάλλευση των παιδιών και των γυναικών, πολλά εργατικά ατυχήματα, παντελής έλλειψη κοινωνικής ασφάλισης κ.λπ.), καθώς επίσης η αντίληψη του οικονομικού φιλελευθερισμού, ο οποίος αρνούταν κάθε κρατική ρύθμιση στην οικονομική διαδικασία, ευνόησαν τη δημιουργία των πρώτων συνδικάτων.

1. Βλέπε Ξ. Ζολώτα, *Η Ελλάς εις το στάδιο της εκβιομηχανίσεως*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1964 (δεύτερη έκδοση). Πρώτη έκδοση από τον Εκδοτικό Οίκο «Ελευθερουδάκης», Αθήνα 1926.
2. Τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα η μετανάστευση παίρνει χαρακτηριστικά μαζικής εξόδου, προσανατολισμένη κατά κύριο λόγο προς τις ΗΠΑ. Σύμφωνα με τον Μοσκώφ *(«Η εθνική και κοινωνική συνείδηση στην Ελλάδα 1830-1909. Ιδεολογία του μεταπρατικού χώρου»*, Θεσσαλονίκη, 1972, σελ. 30) μετανάστευσαν το 1/3 των αγροτών από τα χωριά τους μεταξύ 1890-1909. Βέβαια, η έξοδος και η αναχώρηση του πληθυσμού σε άλλες χώρες λειτούργησε και ως ασφαλιστική δικλείδα του συστήματος, εφόσον διοχέτευε την ανεργία και την περιθωριακότητα στο εξωτερικό και άρα μείωνε τις κοινωνικές εντάσεις και εξεγέρσεις στο εσωτερικό.

Από τους πρώτους αγώνες της εργατικής τάξης, τη δεκαετία του 1870, για μια καλύτερη ζωή, για δημοκρατικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, μέχρι τις πρόσφατες κινητοποιήσεις για την διατήρηση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα έχει δώσει μεγάλες μάχες και μακροχρόνιους αγώνες, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις ήταν και αιματηροί. Κατάφερε μεγάλες νίκες και κατοχύρωσε μια σειρά δικαιωμάτων που βελτίωσαν την ποιότητα ζωής των μισθωτών. Όμως, σήμερα, όλα αυτά τα κεκτημένα αμφισβητούνται και αποδομούνται από τους κρατούντες, οι οποίοι τα θέλουν όλα πίσω.

Αλήθεια, πόσο διαφορετικά μπορούν να περιγραφούν οι σημερινές συνθήκες εργασίας των χιλιάδων μισθωτών, Ελλήνων και μεταναστών, σε σχέση με το παρελθόν; Αντίθετα, αυτό που σήμερα παρατηρούμε είναι ότι σε πάρα πολλά σημεία οι εργατικές κατακτήσεις και δικαιώματα επιστρέφουν στις αρχές του 20ου αιώνα στην προ του 1910 περίοδο.

Μια μικρή ιστορική επισκόπηση θα μας πείσει για του λόγου το αληθές.

2. Τα πρώτα βήματα της εργατικής νομοθεσίας

Τα πρώτα προστατευτικά νομοθετικά μέτρα ελήφθησαν από το 1882 και αφορούσαν, κυρίως, τους εργάτες ορυχείων. Έτσι, με Βασιλικό Διάταγμα, ιδρύθηκε ταμείο περίθαλψης για τους μεταλλωρύχους, οι οποίοι έχουν πάθει κάποιο ατύχημα.[3] Όμως, εργατική νομοθεσία, η οποία θα αφορά όλους τους κλάδους, άρχισε να υπάρχει στην Ελλάδα από το 1910. Η κυβέρνηση του Βενιζέλου λαμβάνει αρκετά μέτρα για την ανάπτυξη της βιομηχανικής και της αγροτικής παραγωγής, τροποποιεί το Σύνταγμα, παρέχει ελευθερίες και διαμορφώνει για πρώτη φορά μια σημαντική εργατική νομοθεσία, παρά τη συνεχή καταπάτησή της από την εργοδοτική πλευρά και το κράτος.[4]

Συγκεκριμένα, το 1909 ψηφίζεται ο Νόμος 3455 που καθιερώνει την Κυριακή αργία και το 1911 ο Νόμος «Περί υγιεινής και ασφαλείας των εργατών και περί ωρών εργασίας». Τα αποτελέσματα των μακροχρόνιων εργατικών αγώνων, σχετικά με τον χρόνο εργασίας, συνεπικουρούμενα από την προαναφερθείσα νομοθεσία φαίνεται ότι απέδωσαν τους αναμενόμενους καρπούς: από το 1914 έως το 1920 μειώνεται κατά δύο ώρες ο χρόνος εργασίας, δηλαδή από σχεδόν 11 ώρες σε 9 ώρες ημερησίως. Ως τα 1920 η οκτάωρη εργασία είχε καθιερωθεί στο γκάζι, στους φορτοεκφορτωτές, στους ανθρακείς των πλοίων, στους οικοδόμους, στους ναυτικούς, στους ναυπηγούς, στους αλευροποιούς, στους υαλουργούς και στα ορυχεία Λαυρίου. Παρ' όλ' αυτά, οι παραβιάσεις του ωραρίου εξακολουθούσαν να

3. Ξ. Ζολώτα, *Η Ελλάς εις το στάδιο της εκβιομηχανίσεως*, ό.π., σελ. 99.
4. Τα πρώτα μεμονωμένα νομοθετήματα, τα οποία αφορούσαν την προστασία των εργαζομένων, άρχισαν να αναπτύσσονται από τον 19ο αιώνα στις πιο αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες της Ευρώπης. Αρχικά, η εργατική νομοθεσία επιδίωξε την προστασία των ανηλίκων. Στην Αγγλία το 1802, 1819, 1833, 1847. Στη Γερμανία το 1839, στη Γαλλία το 1810-1813, στην Αυστρία το 1842, στην Ελβετία το 1815 και 1846 κ.ο.κ. Τα στοιχεία αναφέρονται στο Γ. Μαντζούφας, «Γενικαί Αρχαί Εργατικού Δικαίου», το οποίο περιλαμβάνεται στον συλλογικό τόμο *Επιστημονική Επετηρίς 1960-1961*, έκδοση της Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών, σελ. 134.

υπάρχουν και ιδιαίτερα στα βιοτεχνικά εργαστήρια παρά στα εργοστάσια, καθώς επίσης στις μικρότερες πόλεις σε σχέση με τα μεγάλα αστικά κέντρα. Μέχρι το 1920 υπήρχαν επαγγέλματα με εργάσιμη ημέρα από 15-14 ώρες, όπως οι ξυλουργοί, μακαρονοποιοί, γαιανθρακείς και γκαρσόνια. Σε άλλα, όπως μηχανουργοί, ναυπηγοί, εργάτες ηλεκτρισμού, κιβωτοποιοί στην Πάτρα κλπ., η εργάσιμη ημέρα διαρκούσε από 14-12 ώρες, ενώ από 12-10 ώρες εργάζονταν στα τυπογραφεία, στις μεταφορές, στα κλωστοϋφαντουργεία, καθώς και οι εργάτες του Δημοσίου. Στις καπναποθήκες, τα μεταλλεία, τα ορυχεία και τα λατομεία εργάζονταν 10 ώρες, ενώ οι εμποροϋπάλληλοι εργάζονταν από 10 έως 8 ώρες. Σε όλα δε τα επαγγέλματα υπήρχαν μεσημβρινές διακοπές, των οποίων το χρονικό διάστημα ποίκιλλε από 2,5 ώρες το καλοκαίρι σε ορισμένα επαγγέλματα έως μισή ώρα το χειμώνα σε κάποια άλλα.[5] Το 1912 συστήνεται η Επιθεώρηση Εργασίας επιφορτισμένη με την εποπτεία τήρησης της εργατικής νομοθεσίας και ψηφίζεται ο Νόμος «Περί πληρωμής των ημερομισθίων των εργατών και περί των μισθών των υπηρετών και υπαλλήλων». Θεσμοθετείται ειδική προστατευτική νομοθεσία που απαγορεύει την εργασία για παιδιά κάτω των 12 ετών, καθώς επίσης και σε γυναίκες εγκύους τέσσερις εβδομάδες πριν και 3-4 εβδομάδες μετά τον τοκετό. Επιπλέον, απαγορεύει τη νυκτερινή εργασία γυναικών και παιδιών και ορίζει ως χρονικό όριο για την ημερήσια εργασία γυναικών και ανηλίκων τις 10 ώρες. Το 1914 ψηφίζεται ο Νόμος «Περί ευθύνης προς αποζημίωσιν των εξ ατυχήματος παθόντων εργατών και υπαλλήλων», καθώς επίσης και ο Νόμος «Περί σωματείων», ο οποίος κατοχυρώνει το δικαίωμα του «συνεταιρίζεσθαι» για τους εργάτες, αναγνωρίζοντας τα σωματεία τους και αποκλείοντας από αυτά τους εργοδότες, επειδή μέχρι τότε ιδρύονταν οργανώσεις μεικτές, από εργάτες και εργοδότες μαζί.[6] Μάλιστα, ο εν λόγω νόμος απαγόρευε στους εργοδότες να εμποδίζουν τη συνδικαλιστική οργάνωση των εργατών, να τους αναγκάζουν να εγγραφούν σε ορισμένα σωματεία ή να τους ζητούν δηλώσεις μη συμμετοχής ή αποκήρυξης των σωματείων.[7] Όπως, επισημαίνει ο Α. Λιάκος, μία άλλη καινοτομία του νόμου ήταν πως εξουσιοδοτούσε τα σωματεία να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις και προέβλεπε τη δυνατότητα ίδρυσης ομοιοεπαγγελματικών ομοσπονδιών. Όμως, απαγόρευε την ίδρυση μεικτών σωματείων από εργάτες διαφορετικών κλάδων, με αποτέλεσμα να ενισχύεται ο επαγγελματικός κατακερματισμός του συνδικαλισμού και εμπόδιζε να αποκτήσουν συνδικαλιστική οργάνωση οι εργάτες σε αστικά κέντρα, στα οποία δεν υπήρχε δυνατότητα πολλών σωματείων. Εντού-

5. Βλ. Α. Λιάκος, *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και η ανάδυση των κοινωνικών θεσμών*, εκδόσεις Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1993, σελ. 97.
6. Τα στοιχεία σχετικά με την εργατική νομοθεσία αναφέρονται στο Ξ. Ζολώτα, *Η Ελλάς εις το στάδιο της εκβιομηχανίσεως,* ό.π., σελ. 99-101 και Κ. Σεφέρης, Ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα 1860-1975, εκδόσεις Νέο Συνδικαλιστικό Κίνημα, Αθήνα 1975, σελ. 46-47. Επίσης, βλέπε Γ. Μαντζούφας, «Γενικαί Αρχαί Εργατικού Δικαίου», ό.π., σελ. 136.
7. Για περισσότερα σχετικά με το Νόμο «Περί σωματείων» και γενικά την εργατική νομοθεσία εκείνης της περιόδου, βλέπε Α. Λιάκος, Εργασία και πολιτική..., ό.π., σελ. 160-177.

τοις, για εκείνη την εποχή, ο Νόμος για τα σωματεία ήταν αρκετά φιλελεύθερος, αν λάβουμε υπόψη τις *«...δυνατότητες ανοχής του κράτους προς το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα. Αν πριν από τον πόλεμο ο νόμος ανταποκρινόταν στις προσδοκίες των Φιλελευθέρων για ένα συνδικαλισμό που δεν θα τους προκαλούσε και δεν θα υπερέβαινε τα πλαίσιά τους, η αυτονομία του εργατικού κινήματος μετά τον πόλεμο διέψευσε τις προσδοκίες αυτές και οδήγησε όχι στη χαλάρωση των μέτρων επιτήρησης αλλά στην ενίσχυσή τους.*

Εξάλλου το 1914 δεν είχε αποσαφηνιστεί ακόμα η δυναμική του εργατικού κινήματος και οι δυνατότητες ανοχής της φιλελεύθερης ηγεσίας και του κράτους γενικότερα».[8]

Εν τω μεταξύ, υπό την πίεση των συνδικάτων επεκτείνεται η εργατική νομοθεσία και ψηφίζεται, το 1920, η εργάσιμη ημέρα των οκτώ (8) ωρών, η οποία τίθεται σε εφαρμογή από τον Ιούλιο του 1923. Επίσης, το 1920 ψηφίζεται ο νόμος περί «καταγγελίας συμβάσεως υπαλλήλων, εργατών, υπηρετών», ο οποίος ορίζει τον χρόνο προειδοποίησης και το ποσό αποζημίωσης σε περίπτωση απόλυσης. Το 1922 ψηφίζεται ο νόμος περί «υποχρεωτικής ασφάλισης εργατών και υπαλλήλων» και το 1931 ο νόμος περί «ιδρύσεως εργατικής εστίας», ενώ το 1934 ψηφίζεται ο νόμος περί «ενιαίας κοινωνικής ασφαλίσεως», ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή τον Σεπτέμβριο του 1936 επί δικτατορίας του Ι. Μεταξά.[9] Εν τω μεταξύ, από το 1935 αρχίζει να εφαρμόζεται το σύστημα των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας.

Σ' αυτό το σημείο χρειάζεται μια διευκρίνιση σχετικά με τη μυθολογία που προπαγάνδισε το δικτατορικό καθεστώς του Μεταξά ότι το ΙΚΑ ήταν δικό του δημιούργημα. Ουσιαστικά, το πρώτο νομοσχέδιο περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατατέθηκε στις 19/5/1932 από την κυβέρνηση Βενιζέλου και ψηφίστηκε στις 10/10/1934, με νέο νομοσχέδιο που έφερε στη Βουλή η κυβέρνηση Τσαλδάρη, δηλαδή μετά δύο χρόνια από την κατάθεσή του, εξαιτίας διάφορων πολιτικών γεγονότων που καθυστέρησαν την εφαρμογή του. Μετά τη δημοσίευση του Νόμου 6298 «περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων», συγκροτήθηκε το πρώτο Συμβούλιο του ΙΚΑ, με πρώτο πρόεδρο τον Π. Κανελλόπουλο.

Τελικά, τι ήταν αυτό που ώθησε το δικτατορικό καθεστώς του Μεταξά να προβεί στη λειτουργία του ΙΚΑ; Ο βασικότερος λόγος ήταν ότι ο Μεταξάς, προκειμένου να προσεταιριστεί την εργατική τάξη, προέβη σε κάποιες παραχωρήσεις, οι οποίες όμως ήταν πάγια αιτήματα του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος και είχαν ωριμάσει από πολύ καιρό οι προϋποθέσεις για την επίλυσή τους. Και όπως ήδη είπαμε, τα πιο σημαντικά από αυτά ήταν η τήρηση του οκταώρου και η λειτουργία του ΙΚΑ, όπου ουσιαστικά ήταν η εφαρμογή του νόμου περί κοινωνικών ασφαλίσεων του 1934.[10]

Επίσης, σ' αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να υπενθυμίσουμε το σημαντικότατο ρόλο

8. Α. Λιάκος, *Εργασία και πολιτική...*, ό.π., σελ. 165.
9. Για περισσότερα βλέπε Γ. Μαντζούφας, *Γενικαί Αρχαί Εργατικού Δικαίου*, ό.π., σελ. 136-137.
10. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ΙΚΑ βλέπε Δ. Λιβιεράτος, *Κοινωνικοί Αγώνες στην Ελλάδα (1932-36)*, Δ΄ τόμος, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 1994, σελ. 65.

των καπνεργατών, όσον αφορά τον θεσμό των κοινωνικών ασφαλίσεων, οι οποίοι αποτελούσαν τον πολυπληθέστερο, μαχητικότερο και τον πλέον συμπαγή κλάδο την εποχή του Μεσοπολέμου, εμπνέοντας και στους εργάτες άλλων κλάδων το αίσθημα της συμμετοχής και της αλληλεγγύης. Διότι, μέσα, από αυτή τους τη δράση αναπτύχθηκε ένας πρότυπος θεσμός: το Ταμείο Ασφαλίσεως Καπνεργατών (ΤΑΚ), στη βάση του οποίου σχεδιάστηκε και συγκροτήθηκε αργότερα το ΙΚΑ. Ήταν ο πρώτος ασφαλιστικός οργανισμός που ανέπτυξε μια υπηρεσία περίθαλψης, δημιούργησε 15 ιατρεία, απασχολούσε 162 γιατρούς, ίδρυσε κλινικές στη Θεσσαλονίκη και τη Δράμα, σανατόρια και εξοχικά αναρρωτήρια για τους φυματικούς καπνεργάτες, θερινές κατασκηνώσεις, κέντρα μητρότητας, φαρμακαποθήκη, καθώς επίσης και λουτρά για τους ασφαλισμένους.[11]

3. Οι εξελίξεις μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ιδρύεται το Υπουργείο Εργασίας και το Ταμείο Ανεργίας (1946), ως μια προσπάθεια από μεριάς του κράτους να απορροφήσει τους κοινωνικούς κραδασμούς και να περιορίσει την άνοδο των εργατικών αγώνων.

Μέσα στο ασφυκτικό πολιτικό πλαίσιο εκείνης της περιόδου, όπου το κράτος και οι μηχανισμοί του επεμβαίνουν ανοιχτά στα εσωτερικά του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος με διώξεις συνδικαλιστών, φυλακίσεις, εξορίες, εργοδοτική τρομοκρατία κλπ., το εργατικό κίνημα προσπαθεί να ανασυντάξει τις δυνάμεις του. Έτσι, κατόπιν μακροχρόνιων εργατικών κινητοποιήσεων κατά τη δεκαετία του 1960 μέχρι την επικράτηση της δικτατορίας το 1967 το εργατικό κίνημα προσπαθεί να ανασυντάξει τις δυνάμεις του.

Καρπός της αντεπίθεσης του μαχόμενου συνδικαλιστικού κινήματος μετά το 1960 είναι η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης της εργατικής τάξης. Οι διεκδικήσεις εκείνης της περιόδου είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των μισθών κατά 31,6% την τριετία 1964-66, την καθιέρωση του επιδόματος αδείας και του επιδόματος ανθυγιεινής εργασίας σε αρκετούς κλάδους, τη μείωση του ορίου συνταξιοδότησης σε πολλά επαγγέλματα που θεωρήθηκαν βαριά και ανθυγιεινά, ενώ με νόμο του 1964 καθιερώνεται η 1η Μάη ως αργία.

Η επικράτηση της δικτατορίας των συνταγματαρχών το 1967, έχει ως συνέπεια τη διάλυση των συνδικαλιστικών οργανώσεων, καθώς επίσης διώξεις εκατοντάδων συνδικαλιστών.

4. Οι μετά το 1974 κατακτήσεις

Μετά την πτώση της δικτατορίας, το 1974, η κυβέρνηση Καραμανλή επαναφέρει τις συλλογικές διαπραγματεύσεις. Όμως, οι παρεμβάσεις στο εσωτερικό του συνδικαλιστικού κινήματος συνεχίζονται με αποκορύφωμα τον αντεργατικό νόμο 330/1976. Με βάση αυτόν νομιμοποιείται η ανταπεργία (λοκ άουτ), καθώς επίσης και οι απεργοσπαστικοί μηχανισμοί με το πρό-

11.Τα στοιχεία αναφέρονται στο Α. Λιάκος, *Εργασία και πολιτική*..., ό.π., σελ. 435.

σχημα της προστασίας της ελευθερίας στην εργασία. Απαγορεύεται η πολιτική απεργία όπως και η απεργία αλληλεγγύης, ενώ περιορίζεται η δυνατότητα συμμετοχής των νέων στη διοίκηση των σωματείων και νομιμοποιείται η οργανωτική διάσπαση των συνδικάτων εφόσον παρέχεται η δυνατότητα ίδρυσης Εργατικών Κέντρων και Ομοσπονδιών από δύο, μόνο, σωματεία. Το αποτέλεσμα είναι οι περισσότερες απεργίες να κηρύσσονται παράνομες με τη δικαιολογία ότι δεν τηρούνται οι τυπικές πλευρές του νόμου (π.χ. η τυπικότητα στη σύγκληση των συνελεύσεων, στο προσωπικό ασφαλείας, στην εγκυρότητα κάποιας ενέργειας κ.ά.).

Η ομαλότητα στο εσωτερικό του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος επετεύχθη με τον Ν. 1264/82, που ψήφισε η νεοεκλεγείσα κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, καταργώντας τον Ν. 330/76 και τον χουντικό ΟΔΕΠΕΣ. Ταυτόχρονα, θεσμοθετήθηκαν αρκετές μεταρρυθμίσεις προς όφελος των εργαζομένων, όπως ο νόμος για τον έλεγχο των απολύσεων (Ν. 1387/ 1983) ή οι κλαδικές συμβάσεις εργασίας με βελτιωμένες αμοιβές και θεσμικές παροχές για τους εργαζόμενους, ενώ εισάγονται ευνοϊκές ρυθμίσεις για τις μητέρες, τους πολύτεκνους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, καθώς επίσης κοινωνικά κριτήρια για τη μοριοδότηση και τις προσλήψεις δημοσίων υπαλλήλων και εργαζομένων στις ΔΕΚΟ. Τέλος, το 1990, επί οικουμενικής κυβέρνησης, ψηφίστηκε ο νόμος 1876, όπου θεσπίστηκε ο Οργανισμός Μεσολάβησης Διαιτησίας (ΟΜΕΔ). Ο εν λόγω νόμος δίνει στους εργαζόμενους το δικαίωμα της μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία, καθώς επίσης διευρύνει το περιεχόμενο των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, δημιουργώντας νέα είδη, όπως οι επιχειρησιακές και κλαδικές συλλογικές συμβάσεις. Παράλληλα, αναθεωρεί τον αναχρονιστικό νόμο 3239/1955, ο οποίος έλυνε τις εργατικές διαφορές με διαιτητικά δικαστήρια, επιβάλλοντας την υποχρεωτική διαιτησία. Κατά συνέπεια, ο νόμος 1876/1990 αποτελεί ένα από τα καλύτερα θεσμικά πλαίσια στην Ευρώπη, ο οποίος σήμερα βάλλεται από τη νεοφιλελεύθερη επίθεση.

Πολλοί από αυτούς τους νόμους, με τις απαραίτητες συμπληρώσεις και τροποποιήσεις, ίσχυαν μέχρι σήμερα. Όμως, η κυριαρχία των νεοφιλελεύθερων πολιτικών κατά τη δεκαετία του 1990, οι καπιταλιστικές αναδιαρθρώσεις σε βάρος της εργασίας και η επιβολή του μνημονίου καταργούν το οικοδόμημα των κοινωνικών, εργασιακών και ασφαλιστικών κατακτήσεων, οι οποίες είχαν αρχίσει να θεσπίζονται στην Ελλάδα από τις κυβερνήσεις του Ε. Βενιζέλου τη δεκαετία του 1910.

Ωστόσο, είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι τα εργασιακά δικαιώματα ποτέ δεν εκχωρήθηκαν οικειοθελώς από τους κρατούντες, ούτε ήταν το αποτέλεσμα ενός ειρηνικού κοινωνικού διαλόγου ανάμεσα στους εκπροσώπους των συνδικάτων και του κεφαλαίου. Απεναντίας, οι κατακτήσεις της εργατικής τάξης στην Ελλάδα και η νομοθετική κατοχύρωσή τους, ήταν αποτέλεσμα σκληρών αγώνων, όπου σήμερα το κεφάλαιο και το κράτος επιχειρεί να μην τους αναγνωρίσει, κατεδαφίζοντας με συνοπτικές διαδικασίες ότι κατοχυρώθηκε στη διάρκεια 100 χρόνων, με αποτέλεσμα να μας γυρίζει στην προ του 1910 περίοδο.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ

του Γιώργου Κολλιά

Η εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η ταχεία μετεξέλιξή της σε δημοσιονομική και τα μέτρα που λαμβάνονται για την αντιμετώπισή της, αποτυπώνουν τον υπό διαμόρφωση νέο κοινωνικό συσχετισμό δύναμης στο εσωτερικό του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού. Ο αρνητικός, για τις δυνάμεις της εργασίας, κοινωνικός συσχετισμός δεν μπόρεσε, έως τώρα, να αποτρέψει την εφαρμογή των μέτρων που έχουν εξαγγελθεί από την κυβέρνηση, με αποτέλεσμα, να ανατραπούν συνολικά κατακτήσεις του εργατικού κινήματος των τελευταίων 60 ετών. Οι αρνητικές παρενέργειες των μέτρων που εξαγγέλλονται, το ένα πίσω από το άλλο, σε συνδυασμό με την παραλυτική κατάσταση που επικρατεί στις τάξεις του οργανωμένου συνδικαλιστικού κινήματος, οδηγούν μεγάλες κατηγορίες της μισθωτής εργασίας σε απόγνωση. Η σταθερή - πλήρη απασχόληση - για μεγάλες κατηγορίες του εργατικού δυναμικού αποτελεί πια παρελθόν ενώ συνεχή διεύρυνση παρατηρείται σε ευέλικτες μορφές εργασίας. Με τα ασφαλιστικά δικαιώματα να περιορίζονται, λόγω των συνεχών παρεμβάσεων και υπό το βάρος των δημοσιονομικών πολιτικών εξυγίανσης, με τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας σε συνεχή απαξίωση, καθώς επίσης οι πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων και η αποσύνθεση στο χώρο της παιδείας και της υγείας, κλπ, είναι ορισμένα κομμάτια του τοπίου που διαμορφώνεται σήμερα για τους εν ενεργεία εργαζόμενους αλλά και για τις μελλοντικές γενιές.

Από αυτή την άποψη ζητήματα που έως τώρα έθετε για συζήτηση η επικαιρότητα όπως, ισότητα στην αγορά εργασίας, διακρίσεις λόγω φύλου, δικαιώματα εργαζομένων, συνδυασμός των επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων των εργαζομένων, ενώ αποτελούσαν κεντρικό σημείο αναφοράς στις πολιτικές για την αγορά εργασίας, έχουν τεθεί στο περιθώριο του σχεδιασμού αυτών των πολιτικών.

Συνεπώς, ο ευνοϊκός, για την εργοδοτική πλευρά, κοινωνικός συσχετισμός, της παρέχει την ευχέρεια να αξιοποιεί την ανάγκη του εργαζόμενου για οικογενειακές διευθετήσεις αποκλειστικά προς όφελός της. Σε μια περίοδο όπου οι προτεραιότητες της ασκούμενης πολιτικής εδράζονται στην δημοσιονομική εξυγίανση, μέσω της αναδιανομής εισοδήματος σε βάρος της εργασίας, η συζήτηση και ο προβληματισμός για τον συνδυασμό των επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων των εργαζομένων, ουσιαστικά επικεντρώνεται στην περαιτέρω ελαστικοποίηση του εργά-

σιμου χρόνου και στην ένταξη στην αγορά εργασίας, κυρίως των γυναικών, δίχως κανένα μέτρο προστασίας της απασχόλησης και διασφάλισης στοιχειωδών δικαιωμάτων.

Οι αλλαγές στην κοινωνική ασφάλιση των γυναικών, με την άρση των μέτρων προστασίας για τις μητέρες με ανήλικα παιδιά, με την προς τα πάνω εξίσωση των ορίων ηλικίας ανδρών και γυναικών, αλλά και γενικότερες αλλαγές όπως ο τρόπος υπολογισμού των συντάξιμων αποδοχών, το ύψος του ποσοστού αναπλήρωσης, η κατάργηση της 35ετίας και 37ετίας για δικαίωμα συνταξιοδότησης στην ηλικία των 60 ετών, καθώς επίσης και η ουσιαστική άρνηση της πολιτείας να εγγυηθεί τον δημόσιο - αναδιανεμητικό χαρακτήρα της κοινωνικής ασφάλισης, διαμορφώνουν ένα αρκετά δυσμενές πλαίσιο διαπραγμάτευσης για την πλευρά των εργαζομένων στα ζητήματα του συνδυασμού επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων. Μέτρα όπως, ο περιορισμός του ρόλου των συλλογικών συμβάσεων εργασίας στην αναπλήρωση του εισοδήματος με πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, καθώς και οι νομοθετικές παρεμβάσεις για τον περιορισμό του ρόλου του ΟΜΕΔ, πλήττουν στην ουσία τον ίδιο τον θεσμό της συλλογικής διαπραγμάτευσης.

Η ανάπτυξη των ευέλικτων μορφών απασχόλησης αποτελεί για τις κυρίαρχες πολιτικές το αντίδοτο στα προβλήματα της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Αντλούν όμως τη νομιμοποιητική τους βάση και από την ανάγκη μιας σημαντικής μερίδας του εργατικού δυναμικού, κυρίως των γυναικών, για οικογενειακές διευθετήσεις.

Η προβληματική για τη διαχείριση του χρόνου όχι μόνο κατά τη διάρκεια της απασχόλησης αλλά και εκτός αυτής, αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς των πολιτικών για την οικογένεια και την αγορά εργασίας.

Αναφέρονται τόσο σε ζητήματα οργάνωσης και χρήσης εντός του χώρου εργασίας (ευελιξίες και αναδιανομή ωρών εργασίας, διαφορετική χρήση του από άνδρες και γυναίκες, συνδικαλιστική παρέμβαση για τη μείωσή του κτλ.), αλλά και εκτός του χώρου εργασίας στο οικογενειακό περιβάλλον, αφού ο σχεδιασμός των παρεμβάσεων στην οργάνωση του χρόνου εργασίας επηρεάζει καθοριστικά τις οικογενειακές στρατηγικές. Ο Θεσμός των αδειών των εργαζομένων και τρόπος χρήσης τους αποτελεί το συνδετικό κρίκο της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Οι πολιτικές για τις γονικές άδειες, παρά την αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, συντηρούν τον παραδοσιακό καταμερισμό ευθυνών εντός της οικογένειας, μεταξύ ανδρών και γυναικών, ιδίως στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου και κατ' επέκταση τις διακρίσεις εις βάρος των γυναικών στην απασχόληση. Καθορίζονται από το γεγονός ότι η οικογένεια, ιστορικά και κοινωνικά, θεωρείται ότι αποτελεί τον προνομιακό ιδιωτικό χώρο της γυναίκας σε αντίθεση με τον άνδρα όπου ο «φυσικός του» χώρος είναι ο δημόσιος χώρος ταυτισμένος με την παραγωγική, κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα. Δεν είναι τυχαία άλλωστε η απουσία πολιτικών για την άδεια πατρότητας με εξαίρεση τις Σκανδιναβικές Χώρες σε ολόκληρη την Ευρώπη

Η οικογένεια συνεπώς είναι το υποκείμενο πάνω στο οποίο επιδρούν άμεσα οι πολιτικές για την αγορά εργασίας και δοκιμάζεται η κοινωνική τους διάσταση.

Παρότι είναι γενικά αποδεκτή η σημασία των πολιτικών για την οικογένεια σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές κοινωνίες, εντούτοις, η οικογενειακή πολιτική είχε πάντα δευτερεύοντα ρόλο σε σχέση με άλλες πολιτικές και οικονομικές προτεραιότητες. Το πόσο σημαντική είναι η παράμετρος της οικογένειας, αποκαλύπτεται και από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί και οι οποίες, μεταξύ άλλων, υποστηρίζουν ότι οι καλές οικογενειακές σχέσεις αποτελούν βασική προϋπόθεση για την εξασφάλιση της ποιότητας ζωής.

Η προβληματική για την ισορροπία οικογενειακού και εργασιακού βίου αντανακλά ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές που σημειώνονται στην αγορά εργασίας και στην οικογένεια, καθώς και την ενίσχυση του ρόλου της πατρότητας στην ικανοποίηση των αναγκών των εξαρτημένων μελών.

Η προβληματική που αναπτύσσεται στην Ευρώπη για τις πολιτικές του εργάσιμου χρόνου κατά τη διάρκεια της οικονομικά ενεργής ζωής καλείται να δώσει απαντήσεις στις πολιτικές προκλήσεις που αναδεικνύονται από τις τρέχουσες δημογραφικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές (δημογραφική γήρανση, αλλαγές στην κατανόηση των ρόλων των φύλων καθώς επίσης και στις οικογενειακές στρατηγικές) σε μια εποχή όπου ανατρέπονται οικονομικές κοινωνικές και πολιτικές σταθερές μιας ολόκληρης μεταπολεμικής εποχής.

Οι ρυθμίσεις του νομοθετικού πλαισίου για τη γονική άδεια είναι καθοριστικής σημασίας για τη δυνατότητα ή μη της παραμονής του εργαζόμενου/νης στην αγορά εργασίας. Η διάρκεια της άδειας αλλά και ο βαθμός εισοδηματικής κάλυψης είναι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον βαθμό χρήσης από τους δικαιούχους. Κρίσιμης σημασίας για τη χρήση του δικαιώματος είναι η ασφάλεια της εργασίας. Τυχόν αρνητικές παρενέργειες, ως προς τις αμοιβές ή την επαγγελματική εξέλιξη, μπορεί να αποτελέσουν εμπόδιο στη χρήση του δικαιώματος αλλά και αντικίνητρο στην απόκτηση παιδιών.

Γονική άδεια: Οι προοπτικές για το μέλλον

Παρατηρώντας την εξέλιξη του θεσμού της γονικής άδειας στην Ευρώπη, την τελευταία εικοσαετία, διαπιστώνουμε ότι αυτός δεν αναπτύσσεται σε ένα ομοιογενές πολιτικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον. Επομένως, οι πολιτικές αυτές ως ένα βαθμό, αντανακλούν τις διαφορετικές ιστορικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές παραδόσεις των επιμέρους εθνικών κοινωνικών σχηματισμών. Οι Σκανδιναβικές χώρες επί παραδείγματι, συνδυάζουν υψηλές παροχές για τη γονική άδεια (διάρκεια, αμοιβή) ενώ δίνουν κίνητρα για την χρήση αυτής και από τον πατέρα. Για ορισμένες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη των πολιτικών για τις γονικές άδειες. Ελάχιστα όμως, έχει αποδώσει στο να δημιουργηθεί ένα ενιαίο και συνεπές νομοθετικό πλαίσιο για τον συνδυασμό των οικογενειακών και των επαγγελματικών υποχρεώσεων του εργαζόμενου.

Οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν οδηγούν σε μια αναθεώρηση των πολιτικών για τις γονικές άδειες με στόχο την ουσιαστική ενίσχυση του θεσμικού τους πλαισίου. Τα κριτήρια που ορίζουν τις προϋποθέσεις χορήγησής τους λόγω των αλλαγών που προωθούνται στα ωράρια, στην απασχόληση και γενικότερα στον χρόνο εργασίας, προοπτικά

όλο και περισσότερο θα συρρικνώνονται, καθιστώντας πιο δύσκολες τις προϋποθέσεις χορήγησής τους. Με αυτές τις προοπτικές, η συζήτηση περί ισότητας των δύο φύλων στην αγορά εργασίας, η εφαρμογή φιλικών προς την οικογένεια πολιτικών απασχόλησης, ο συνδυασμός οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων των εργαζομένων ή η παροχή μιας διευρυμένης γκάμας επιλογών ως προς τη διαχείριση του εργάσιμου χρόνου, αξιοποιείται από τις κυρίαρχες πολιτικές για την αποδόμηση συνολικά του 8ώρου και την υπονόμευση των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Οι παρεμβάσεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων για την αναβάθμιση του συστήματος των γονικών αδειών οφείλουν να προωθούν μια διαφορετική αντίληψη από αυτή των επιχειρήσεων σχετικά με τη διαχείριση του χρόνου εργασίας, στην κατεύθυνση της ασφάλειας και της σταθερότητας της απασχόλησης. Αυτό απαιτεί: **Πρώτον,** για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις**,** η οποιαδήποτε συζήτηση για τον χρόνο εργασίας να διεξάγεται στη βάση της ριζικής μείωσής του σε συνδυασμό με αντίστοιχα μέτρα στο πεδίο της οικονομικής πολιτικής και των πολιτικών για την αγορά εργασίας. **Δεύτερον**, το ζήτημα της ισότητας στην εργασία και στην οικογένεια απαιτεί παρεμβάσεις, μεταξύ άλλων, και στο θεσμικό πλαίσιο των γονικών αδειών που θα διευκολύνουν τη χρήση τους και από τους δύο γονείς. Επιπλέον, είναι αναγκαία η γενναία διεύρυνση των παροχών της γονικής άδειας Αυτό απαιτεί την διεύρυνση της χρονικής διάρκειας που χορηγείται, η οποία θα πρέπει να είναι αμειβόμενη. Σε αντίθετη περίπτωση οι δικαιούχοι δύσκολα κάνουν χρήση του δικαιώματος που τους παρέχεται από τη νομοθεσία. Ως προς τη χρονική της διάρκεια αυτή πρέπει να καλύπτει τουλάχιστον τα τρία πρώτα έτη της ηλικίας του παιδιού, καθώς το διάστημα αυτό θεωρείται καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη των σχέσεων του γονέα με το παιδί. Παράλληλα, η ανάπτυξη ενός εκτεταμένου συστήματος βρεφονηπιακών σταθμών και άλλων κοινωνικών υποδομών θα διευκολύνει σημαντικά τους εργαζόμενους γονείς. **Τρίτον**, οι πολιτικές για τον συνδυασμό επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων οφείλουν να απευθύνονται και στους δύο γονείς και όχι μόνο στη μητέρα. Επομένως, το θεσμικό πλαίσιο των γονικών αδειών πρέπει να παρέχει τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να μπορεί να κάνει χρήση και ο πατέρας. Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο της άδειας πατρότητας, στην πλειονότητα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βρίσκεται σε υποτυπώδη μορφή και δεν ανταποκρίνεται στην ανάγκη παροχής φροντίδας και από τον πατέρα. Το γεγονός αυτό συντηρεί και αναπαράγει τον παραδοσιακό καταμερισμό εντός του νοικοκυριού με αποτέλεσμα να καθιστά την παροχή φροντίδας αποκλειστικά γυναικεία υπόθεση. Συνεπώς, απαιτούνται παρεμβάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη των πολιτικών αναβάθμισης στην κατεύθυνση της αύξησης της έκτασης της χρονικής διάρκειας της άδειας πατρότητας. Η χρονική της διάρκεια να είναι τουλάχιστον ίση με τον χρόνο της άδειας μητρότητας μετά τον τοκετό και να είναι αμειβόμενη. **Τέταρτον**, οι πολιτικές για τον χρόνο εργασίας οφείλουν να διασφαλίζουν, εφόσον οι δικαιούχοι το επιλέγουν, την επιστροφή σε καθεστώς πλήρους απασχόλησης μετά τη λήξη της άδειας ή το πέρας του μειωμένου ωραρίου που τυχόν κάνει χρήση ο/η εργαζόμενος.

10η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΩΝ

Συμπεράσματα για την κρίση

1. Η 10η Συνδιάσκεψη των Συνδικάτων των Ευρωπαϊών Πρωτευουσών που οργανώθηκε στην Αθήνα από 16-17 Σεπτεμβρίου 2010, δεσμεύεται πλήρως να στηρίξει τις πρωτοβουλίες των κινητοποιήσεων της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Συνδικάτων (ΣΕΣ) αρχής γενομένης με την 29η Σεπτεμβρίου 2010, όχι μόνο για το ξεπέρασμα της κρίσης αλλά επίσης για την δίκαιη κατανομή των θυσιών που συνδέονται με το ξεπέρασμά της.
2. Ζούμε σε μια εποχή παγκόσμιας πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης. Η απλή εθνικοποίηση των απωλειών των τραπεζών δεν βοηθάει την πραγματική οικονομία ούτε τον κόσμο. Με την κρίση και στο όνομά της, μεγαλώνει η ανεργία, γίνεται επίθεση στο σύνολο των δικαιωμάτων και στην προστασία των εργαζομένων, ενθαρρύνεται η μείωση των μισθών και των συντάξεων. Πρόκειται για ένα μοντέλο που χρησιμοποιεί τους δημόσιους πόρους για να σώζει τις τράπεζες και τις ιδιωτικές εταιρείες, που αυξάνει το δημόσιο έλλειμμα σε βάρος των δημοσίων πολιτικών, των δημοσίων υπηρεσιών και επενδύσεων.
3. Υπό την πίεση των οικονομικών αγορών που αποσταθεροποιούνται λόγω της κρίσης του φιλελεύθερου συστήματος, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θέλουν να επιβάλουν δρακόντειες πολιτικές λιτότητας προκειμένου να επανέλθουν στα όρια του ελλείματος του 3% του ΑΕΠ και του δημόσιου χρέους στο 60%. Το κοινωνικό ευρωπαϊκό μοντέλο που θέλουμε δεν πρέπει να επιτρέψει την κοινωνική οποσθοδρόμηση σε όλες τις χώρες.
4. Οι τράπεζες τείνουν να εκμεταλλευθούν την δράση των ευρωπαϊκών θεσμών. Η καθυστέρηση αντίδρασης στην περίπτωση της ελληνικής κρίσης εξασθένησε πεταιτέρω την ζώνη του ΕΥΡΩ. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που δάνειζε χρήματα στις τράπεζες με ιδιαιτέρως χαμηλά επιτόκια, δεν δανείζει απ' ευθείας χρήματα στις χώρες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Οι χώρες που έγιναν όμηροι των ιδιωτικών τραπεζών και των επενδυτικών κεφαλαίων παγιδεύτηκαν σε αυτό και αποτελούν μία ακόμη ευκαιρία για εγγυημένα κέρδη. Είναι αναγκαία η ισχυροποίηση του πολιτικού ελέγχου επί των τραπεζών.
5. Στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών κρατών, παρατηρείται απορρύθμιση

των εργασιακών σχέσεων, κάτι που ικανοποιεί τις ανάγκες των πολυεθνικών. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ανακοίνωσαν την οικονομική τους πολιτική που συνίσταται στον περιορισμό του δικαιώματος στην εργασία και των κοινωνικών δικαιωμάτων, με μέτρα που αφορούν: την αλλαγή των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, τον περιορισμό των δημοσίων επενδύσεων, την μείωση του κρατικού ελλείμματος, το πάγωμα ή την μείωση των μισθών και των συντάξεων, το γκρέμισμα και την κατάργηση της απασχόλησης στις δημόσιες υπηρεσίες.

6. Αυτές οι πολιτικές αποτελούν την βάση των εύκολων και με λιγότερο κόστος απολύσεων που χρηματοδοτούνται στην πλειονότητά τους από τις δημόσιες υπηρεσίες.
7. Οι κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές πλήττουν πρωτίστως τους νέους, τις γυναίκες, τους ανέργους και τους ηλικιωμένους.
8. Για την προώθηση μιας κοινής ευρωπαϊκής φορολογικής πολτικής χρειάζεται η ενρμόνιση των φορολογικών κανόνων των επιχειρήσεων, η ενίσχυση του αγώνα ενάντια στην φοροδιαφυγή στα Κράτη Μέλη σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, μια μεταρρύθμιση του τραπεζικού και οικονομικού συστήματος διεθνώς και η κατάργηση των φορολογικών παραδείσων.
9. Χρειάζεται η δημιουργία ενός νέου μοντέλου παραγωγής, βασισμένου στην ποιότητα και την σταθερή εργασία το οποίο να βασίζεται στην βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων υπηρεσιών.
10. Αυτό το νέο μοντέλο ανάπτυξης, με περισσότερες επενδύσεις στην τεχνολογία, την καινοτομία και μια βελτιωμένη δημόσια εκπαίδευση για τους εργαζομένους, θα κάνει την ευρωπαϊκή οικονομία πιο ανταγωνιστική. Χρειάζεται επίσης ενίσχυση των επιμορφωτικών προγραμμάτων των συνδικαλιστών.
11. Δεν δεχόμαστε θυσίες στο όνομα της οικονομίας αλλά μια οικονομία στην υπηρεσία των λαών και των Ευρωπαίων εργαζομένων.
12. Έχει έρθει η στιγμή του κοινού αγώνα, για την εγκαθίδρυση ενός μοντέλου που θα βασίζεται στις ανάγκες των ευρωπαίων εργαζομένων και όχι σε αυτές των κερδοσκόπων.
13. Να επιβληθεί ειδικός φόρος επί των κερδοσκοπικών κεφαλαίων (φόρος Tobin).
14. Να υπάρξει μία άλλη πιστωτική πολιτική που θα βασίζεται στη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις κεντρικές εθνικές τράπεζες.
15. Η 10η Διαρκής Συνδιάσκεψη, καλεί τα συνδικάτα των Ευρωπαϊκών Πρωτευουσών να αναπτύξουν στις περιοχές τους πολιτικές και πρωτοβουλίες συναφείς με τις γενικές επιλογές του Ευρωπαϊκού και παγκόσμιου συνδκαλιστικού κινήματος, με στόχο την αποκατάσταση των επισφαλών εργαζομένων, των επανένταξη των απολυμένων στην αγορά εργασίας και εν τέλει την δημιουργία συνθηκών για ένα νέο και ποιοτικό μοντέλο εργασίας.

Η ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΦΑΡΜΑΚΩΝ

της Θεοδώρας Τζανετάκη

Η ανακύκλωση φαρμάκων αποτελεί πάγια δραστηριότητα πολλών ευρωπαϊκών χωρών εδώ και χρόνια. Πολλά από τα φάρμακα που για διάφορους λόγους δεν χρησιμοποιήθηκαν ή έχουν λήξει καταλήγουν στους σκουπιδότοπους επιβαρύνοντας το περιβάλλον με χιλιάδες ουσίες πολλές εκ των οποίων είναι τοξικές και επικίνδυνες.

Η απλή κίνηση της ρίψης ενός φαρμάκου στα σκουπίδια μπορεί να είναι καταστροφική για το περιβάλλον, καθώς οι δραστικές ουσίες των φαρμάκων παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στον υδροφόρο ορίζοντα και στο υπέδαφος και είναι επικίνδυνη για τον ανθρώπινο οργανισμό καθώς σταδιακά φτάνουν στο πιάτο μας μέσω της τροφικής αλυσίδας.

Το μέγεθος του προβλήματος μπορεί να φανεί από τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος στο οποίο έλαβαν μέρος οι επιστήμονες στο «The Johns Hopkins University» με σκοπό να ανιχνεύσουν τα ποσοστά των φαρμάκων γενικότερα στο πόσιμο νερό, στα φυτά, αλλά και στα ποτάμια και τις θάλασσες. Ανιχνεύτηκαν τουλάχιστον 200 διαφορετικά, συχνά χρησιμοποιούμενα φάρμακα.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, με βάση τους υπολογισμούς του Ινστιτούτου Φαρμακευτικής Έρευνας και Τεχνολογίας (ΙΦΕΤ) περίπου ένα στα 4 φάρμακα που προμηθεύονται οι Έλληνες από τα φαρμακεία το πετούν και το κόστος εκτιμάται ότι υπερβαίνει ετησίως το ένα δις ευρώ. Στο σύνολο των φαρμάκων που αγοράζονται, το 5% παρουσιάζει παρενέργειες και οι ασθενείς το διακόπτουν, ενώ ένα άλλο 10% λήγει χωρίς να αξιοποιηθεί ή χρησιμοποιείται μερικώς.[1]

Με βάση την νομοθεσία, τα φαρμακεία και οι φαρμακαποθήκες επιστρέφουν κάθε χρόνο στις φαρμακοβιομηχανίες το 2% των φαρμάκων που διακινούνται στην αγορά, και αντιστοιχεί σε 130 – 240 τόνους σκευασμάτων. Τα φάρμακα αυτά συγκεντρώνονται από μία από τις τρεις διαπιστευμένες εταιρείες διαχείρισης επικίνδυνων απορριμάτων που υπάρχουν στην Ελλάδα και μεταφέρονται σε ειδικές εγκαταστάσεις σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες (κυρίως την Γερμανία και το Βέλγιο), όπου καταστρέφονται θερμικά ή θάφτονται σε χώρους απομονωμένους από το υπέδαφος, καθώς στην Ελλάδα δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές. Σημαντικότερη έλλειψη όμως αποτελεί η απουσία ρυθμιστικού πλαισίου για τη διαχείριση των φαρμάκων που

1. Χ. Παρίση: «Τι κάνουμε τα ληγμένα φάρμακα;», Περιοδικό *Ο κόσμος γύρω μας*, τεύχος Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 2010.

απορρίπτουν οι καταναλωτές, καθώς είναι σαφές ότι η ποσότητα τους είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από αυτή των αδιάθετων φαρμάκων και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις λόγω του φαινομένου της πολυφαρμακίας.

Την ίδια στιγμή σημαντικά αποθέματα φαρμάκων (stocks) μπορεί να έχουν λήξει και να μένουν για μήνες ή και χρόνια στις αποθήκες των νοσοκομείων. Φυσικά δεν χρησιμοποιούνται αλλά παραμένουν εκεί ανενεργά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα logistics στο εσωτερικό των νοσοκομείων βρίσκονται ακόμη σε νηπιακό επίπεδο εξαιτίας της γραφειοκρατίας και της μη επένδυσης χρημάτων. Ένα νοσοκομείο ποτέ δεν ξέρει για ένα φάρμακο

1) εάν έχει λήξει
2) εάν είναι άμεσα διαθέσιμο
3) σε ποιον τομέα βρίσκεται
4) τι ποσότητα φαρμάκου υπάρχει.

Τελευταία επιδιώκεται να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Όμως, πέρα από το κόστος, κάποιες τεχνολογίες όπως τα RFID tags[2] και το internet of things ενώ βελτίωσαν την κατάσταση δεν είναι σε θέση να προσφέρουν ολοκληρωμένη λύση.

Στη χώρα μας η πιο γνωστή και συντονισμένη προσπάθεια περισυλλογής και ανακύκλωσης φαρμάκων είναι αυτή του Συνεταιρισμού Φαρμακοποιών (ΣΥ.ΦΑ) Θεσσαλονίκης. Μέχρι στιγμής 600 φαρμακεία από την Θεσσαλονίκη, τη Φλώρινα, την Καστοριά και τις Σέρρες έχουν τοποθετήσει ειδικούς κάδους ανακύκλωσης.[3] Από το φθινόπωρο του 2008 παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα και οι ΣΥ.ΦΑ. Καβάλας με την συμμετοχή 140 φαρμακείων και Ροδόπης με την συμμετοχή 75 φαρμακείων. Τα φάρμακα συλλέγονται από τους οδηγούς - διανομείς των ΣΥ.ΦΑ. και συγκεντρώνονται στη Νέα Ραιδεστό Θεσσαλονίκης. Από εκεί, μια φορά τον χρόνο, αποστέλλονται σε ειδικά κέντρα της Γερμανίας και του Βελγίου για καταστροφή. Μετά από 3-6 μήνες εκδίδεται πρωτόκολλο καταστροφής το οποίο αποστέλλεται στον ΣΥ.ΦΑ. Θεσσαλονίκης. Οι 600 κάδοι κόστισαν 25.000 ευρώ, ενώ η αποστολή ενός κιλού φαρμάκων στο εξωτερικό κοστίζει 2 ευρώ. Για το 2008 η συγκέντρωση φαρμάκων ξεπέρασε τους 1,5 τόνους.[4]

Το κόστος ανακύκλωσης ληγμένων φαρμάκων δεν είναι μικρότερο στην γειτονική Τουρκία όπου για 50 κιλά φάρμακα απαιτούνται 250 ευρώ. Οι ποσότητες φαρμάκων που συγκεντρώνονται στην χώρα αυτή διοχετεύονται σε 2 εταιρείες σε Κωνσταντινούπολη και Ισμίτ όπου εκεί με σύγχρονη τεχνολογία ανακυκλώνονται.[5]

Στην Ελλάδα, πιλοτικά προγράμματα έχουν επίσης υλοποιηθεί στη Χίο, τη Λέσβο και τα Δωδεκάνησα από τον ΙΦΕΤ σε συνεργασία με τον ΕΟΦ. Σε όλες τις περιπτώσεις το κοινό ανταποκρίθηκε θετικά, με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση μεγάλης ποσότητας φαρμάκων.

2. Παρόμοια τεχνολογία με εκείνη των barcode που υπάρχει σε πολλά προϊόντα.
3. Π. Μπουλούτζα: «Ειδικοί κάδοι ανακύκλωσης φαρμάκων», Καθημερινή, 9/2/2008,.
4. Δ. Δανιηλίδης: «Φάρμακα ληγμένα και πεταμένα όχι», Καθημερινή, 9/5/2009.
5. Δ. Συμεωνίδου: «Οι Τούρκοι φαρμακοποιοί έλυσαν το πρόβλημα ανακύκλωσης», (27/4/2010), (www.fskriti.gr).

Αξιόλογη, τέλος, προσπάθεια έχει ξεκινήσει στη χώρα μας και το εργαστήριο ακτινοχημείας του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου με σκοπό την αξιοποίηση των φαρμάκων τοξικών σκουπιδιών. Η ερευνητική ομάδα του εργαστηρίου, αναπτύσσει μια μέθοδο που μπορεί να μειώσει τα χημικά απόβλητα και τους φαρμακευτικούς ρύπους στη φύση, αλλά και να πετύχει εκμετάλλευση των φαρμάκων ως ανακυκλώσιμου υλικού.

Οι χώρες που έχουν ασχοληθεί σοβαρά με το φάρμακο ως ρυπαντή είναι οι ΗΠΑ, η Αυστραλία και ο Καναδάς. Στις χώρες αυτές τα φαρμακεία, χωρίς καμία επιβάρυνση, συγκεντρώνουν τα μη χρησιμοποιούμενα φάρμακα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο Ιλινόις, μόλις σε μια μέρα, συγκεντρώθηκαν πάνω από 16.000 χάπια, ενώ τα υγρά φάρμακα ξεπέρασαν τα 7.000 λίτρα.

Στο χορό της ανακύκλωσης έχουν αρχίσει να συμμετέχουν και οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 2008 τα γαλλικά φαρμακεία συγκέντρωσαν 12.530 τόνους φαρμακευτικών απορριμμάτων. Στην χώρα αυτή μάλιστα γίνεται και ανακύκλωση μη χρησιμοποιημένων φαρμάκων για παραγωγή θερμότητας ή ηλεκτρισμού, η οποία παρουσίασε αύξηση από το 2007 στο 2008 κατά 2,4%.

Πέρα από την περιβαλλοντική διάσταση της συλλογής αχρησιμοποίητων φαρμάκων υπάρχει και η κοινωνική διάσταση μιας και πολλά αχρησιμοποίητα «οικιακά φάρμακα» που δεν έχουν λήξει θα μπορούσαν να διατεθούν για ανθρωπιστικούς σκοπούς.

Η διαχείριση όμως των «οικιακών φαρμάκων» απαιτεί ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό ο οποίος να περιλαμβάνει:

1) Την τοποθέτηση ειδικών κάδων συλλογής σε όλα τα φαρμακεία.

2) Διαφημιστική καμπάνια στο κοινό για την αναγκαιότητα συνεργασίας στην ανακύκλωση των φαρμακευτικών ουσιών.

3) Μηχανισμό συλλογής και καταστροφής με όλους τους κανόνες υγιεινής αποσύνθεσης.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται ότι τα φάρμακα συνεχίζουν να παρέχουν τεράστια οφέλη σε όλους μας και αυτό ολοένα και θα βελτιώνεται καθώς αυξάνεται (3 μήνες το χρόνο) το προσδόκιμο ζωής. Όμως, απαιτείται να αναγνωρίσουμε ότι αυτά τα οφέλη δεν θα υπάρχουν εάν αγνοήσουμε τις περιβαλλοντικές συνέπειες. Επομένως, χρειάζεται άμεση δράση για τον περιορισμό και την καλύτερη κατανόηση των κινδύνων, που σε αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό η οικολογική μας συνείδηση.

100
200
EURO
500

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

23 Σεπτεμβρίου 2010.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γιώργος Ρωμανιάς Γιώργος και Αποστόλης Καψάλης) σε διεθνές σεμινάριο που διοργάνωσε η Επιστημονική Εταιρεία για την Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη με θέμα: «Αδήλωτη απασχόληση, μετανάστευση, κρίση». Θέμα των εισηγήσεων τους ήταν αντίστοιχα, «*Αδήλωτη απασχόληση και κοινωνική ασφάλιση των μεταναστών*» και «*Οι θεσμικές διαστάσεις της αδήλωτης απασχόλησης των μεταναστών*».

24-25 Σεπτέμβρη 2010.

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ (Χρ. Τριανταφύλλου) σε συνάντηση εργασίας του «Δικτύου Ευρωεκπαιδευτών» του Ευρωπαϊκού Συνδικαλιστικού Ινστιτούτου (ETUI) στις Βρυξέλλες, με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε θέματα παιδαγωγικών προσεγγίσεων και μεθόδων συνδικαλιστικής επιμόρφωσης.

28 Σεπτεμβρίου 2010.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Σάββας Ρομπόλης) σε ημερίδα που διοργάνωσε το Εργατικό Κέντρο Λαμίας με θέμα: «Σύγχρονες Εξελίξεις στην Κοινωνική Ασφάλιση».

4 Οκτωβρίου 2010.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Σάββας Ρομπόλης) σε ημερίδα που διοργάνωσε το Εργατικό Κέντρο Ναυπλίου, για την παρουσίαση της Ετήσιας Έκθεσης του ΙΝΕ για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση, 2010.

9 Οκτωβρίου 2010.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γιώργος Ρωμανιάς), σε ημερίδα που διοργάνωσε το Εργατικό Κέντρο Θήβας, με θέμα: «Σύγχρονες Εξελίξεις στην Κοινωνική Ασφάλιση».

11 Οκτωβρίου 2010.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γ. Παναγόπουλος, Φ. Φατούρος, Β. Τακούδης) σε συνάντηση εργασίας με τα Συνδικάτα της Μολδαβίας με θέμα την μετανάστευση των Μολδαβών εργαζομένων στην Ελλάδα.

13 Οκτωβρίου 2010.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Σάββας Ρομπόλης) σε ημερίδα που διοργάνωσαν τα Επιχειρησιακά Σωματεία Πειραιά, με θέμα την παρουσίαση της Ετήσιας Έκθεσης του ΙΝΕ, για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση, 2010.

15-17 Οκτωβρίου 2010.

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Σάββας Ρομπόλης, Β. Τακούδης) στην παρουσίαση της μελέτης σε ημερίδα που διοργάνωσαν τα Ρωσικά Συνδικάτα στη Μόσχα. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε από το ΙΝΕ και την Ομοσπονδία Ρωσικών Συνδικάτων με αντικείμενο την «Ρωσική Οικονομία και την Απασχόληση».

18 - 19 Οκτωβρίου 2010

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Άντα Σταμάτη, Έλενα Κούστα) συμμετείχε στο Συνέδριο που διοργάνωσε η Βέλγικη Προεδρία με θέμα: «Πρόβλεψη και Διαχείριση των Αναδιαρθρώσεων με κοινωνική υπευθυνότητα - Νέα εταιρικά σχήματα για την διατήρηση της απασχόλησης». Η εισήγηση της επιστημονικής συνεργάτιδας Άντας Σταμάτη είχε θέμα: «Πρόβλεψη και Διαχείριση Αναδιάρθρωσης - Η περίπτωση της Ελλάδας».

20 Οκτώβρη 2010.

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ (*Χρ. Τριανταφύλλου*) σε Διεθνή Διάσκεψη που διοργανώνει στις Βρυξέλλες το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Παρατηρητήριο (Observatoire Social Europien) και το Υπουργείο Απασχόλησης του Βελγίου με θέμα: «Απασχόληση και Φτώχεια: ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων στην καταπολέμηση της φτώχειας».

21-22 Οκτώβρη 2010.

Συμμετοχή του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ (Χρ. Τριανταφύλλου) σε συνάντηση εργασίας του Ευρωπαϊκού Συνδικαλιστικού Ινστιτούτου (ETUI) με τα Ισπανικά Συνδικάτα (CC. OO), στις Βρυξέλλες, για την προετοιμασία ευρωπαϊκού σεμιναρίου, που θα πραγματοποιηθεί τον Δεκέμβριο 2010 στην Μαδρίτη, με θέμα: «Μετανάστες εργαζόμενοι - οι πιο ευάλωτοι στην φτώχεια».

22 Οκτωβρίου 2010.

Παρουσίαση από το ΙΝΕ και ομάδα εργασίας του Ε.Μ.Π. στην Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Αρκαδίας, μελέτης με θέμα: «Απασχόληση και προϊόν στη Περιφέρεια Πελοποννήσου: η περίπτωση του Ν. Αρκαδίας».

